Kuch — adolatda

Adolat

Ozbekiston Respublikasi ijtimoiy-siyosiy va huquqiy gazetazi

1995 yildan chiqa boshlagan ☼ 2001 yil 19 yanvar ☼ juma ☼ №3 (290) ☼ sotuvda erkin narxda

● Ўйлайманки, мамлакатимизда амалга оширилаётган улкан бунёдкорлик ишларига бефарқ қарамайдиган, мана шу ўзгаришларни ўз қалбидан ўтказадиган ҳар қайси инсон ҳаётимизда рўй бераётган янгиланиш жараёнларини кўриб беихтиёр қувониши шубҳасиз.

Шаҳар-қишлоқларимиз, юртимиз қиёфаси кундан-кунга ўзгариб, чирой очаётгани, бепоён далаларимизда, ишга туширилаётган янги-янги корхоналаримизда, умуман, иқтисодиётимизнинг барча соҳаларида одамларнинг ҳаётга, меҳнатга муносабати ўзгариб, масъулияти ортиб бораётгани бугунги кунимизнинг энг устувор хусусиятидир, десак ҳеч қандай хато бўлмайди.

Ислом КАРИМОВ.

●Конституцияни ўрганамиз

Муҳаррир минбари

МЕНИНГ ҚОМУСИМ

Оққан дарёлар оққани мисол Ўзбекистон аталмиш юртимиз мустақилликка эришганидан буён шу заминда ўтган аждодларимиз ҳақида энтикиб ўйлаётганимиз ва бу ҳақда баралла сўйлаётганимиз ҳақ гап! Истиқлол биз учун эрк қуёшини, озодлик нафасини, орзулар дунёсини қайтариб берди. Уммон янглиғ эзгу-ниятларимиз ўз маконимизда барқ урмоқда. Ҳаёт дарахти кўкка бўй чўзмоқда. Аждодларимизнинг бой илмий, маънавий, маданий мерослари аллақачон умумбашар мулки бўлиб кетгани кундай равшан. Янги минг йилликда ҳам улуғ алломалар етишиб чиқишига ишонамиз. Шундай инсонлар етишиб чиқиши учун курашишимиз лозим! Бунинг учун энди имкониятлар етарли.

Истиқлол аввало ўзликни англаш имконини берди. Ўзлик — ўз Ватанимиз тимсоллари, тарихи, она тили, улуғ аждодларимиз мероси, миллатимиз жилолари, маънавий қадриятларимиз демакдир! Булар оддий сўз бўлиб туюлса-да, замирида олам-олам маъно мужассам. Юртбошимизнинг «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги Фармойиши ана шундай эзгу мақсадларга эришиш йўлида фикрий оламимизга нур бахшида этди. Унда мактабгача ва умумий ўрта таълим муассасаларида, ўрта махсус, касб-ҳунар ва олий таълим муассасаларида Конституцияни ўрганишга алоҳида эътибор қаратилган. Болаликда олган билим тошга ўйиб ёзилган каби бўларкан. Мустақил юрт ўғил-қизлари Ватан тимсолларини мактаб партасиданоқ ўрганишлари ҳаётий заруратга айланаётгани айни муддаодир.

Пойтахтда ва мамлакатимизнинг бошқа шаҳар мактабларида зарур шарт-шароитлар айтарли кўнгилдагидек. Хўш, улуғвор ишни амалга оширишга қишлоқ мактабларида тайёргарлик қай даражада? Яқинда Иштихон туманидаги қатор мактабларни кўздан кечирдик. Эътиборимизни тортган ҳол шу бўлдики, ҳар бир ўқувчига Ватан тимосолларини, мустақил юртимизда юз бераётган муҳим ижтимоий ва сиёсий жараёнлар таҳлилини чуқур ўргатишга жиддий эътибор берилмоқда.

— Ҳар бир мактабда алоҳида мониторинг хоналари ташкил этилган, — дейди биз билан суҳбатда туман халқ таълими бўлими мудири Марат Тоштемиров. — Яъни, мустақил мамлакатимизда юз бераётган жараёнларни кузатиш ва таҳлил этиб бориш учун махсус «экран» зарур экан. Бундай кўргазмали тарғибот усули ўқувчининг тасаввурини кенгайтириш билан бир қаторда билим ва савиясини оширишга ҳам хизмат қилади. Юртбошимиз Ислом Каримовнинг ёш авлод онгини муносиб шакллантириш, сиёсий билимларини янада юксак даражага кўтаришга қаратилган мазкур Фармойишида бегиланган вазифаларини амалга оширишда ана шу мониторинг хоналари жуда қўл келаркан. Бу хоналарни рисоладагидек ташкил этишда 4-мактаб тарих ўқитувчиси Саломат Мўминова, 36-мактаб физика ўқитувчиси Ҳамида Мамараҳимова, 35-мактаб бошланғич синф ўқитувчиси Муяссар Эшқулова, 59-мактаб чизмачилик ўқитувчиси Ширинбой Номозов, 10-мактаб илмий бўлим мудири Мансур Равшанов, 1-сонли лицей ЭҲМ ўқитувчиси Эркин Тожиев сингари моҳир педагоглар хайрли ишларда алоҳида ташаббус кўрсатишмоқда. Жорий ўқув йилидан бошлаб мактабларда ва бошқа барча таълим муассасаларида «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш» курсларини ўқитиш бошланади.

Туманидаги 95 та умумтаълим мактаблари, 26 та болалар боғчалари ҳамда бошқа таълим муасассаларида Конституциямизни ўрганишга бирдек киришилгани хайрлидир. Эндигина дунёқараши шаклланаётган ўғил-қизлар мустақил давлатимиз Асосий Қонуни ҳисобланмиш Ўзбекистон Конституциясининг ҳаётимиздаги ўрни, аҳамияти, маъно-мазмуни ва моҳиятини ўрганиш келажаги буюк давлатимиз пойдеворини мустаҳкамлашга хизмат қилиши шубҳасиз.

— Тарбиячининг аввало ўзи тарбияланган бўлиши керак деган ақидаги амал қилаётган ўқитувчилар Тошкент шаҳридаги Абдулла Авлоний номли малака ошириш институтида ҳамда Самарқанд вилоят педагог ходимларининг малака ошириш институтида билим ва малакаларини муттасил ошираётир, — деди М. Тоштемиров. — Бироқ, биргина ўша даргоҳларга бориб-келиш билан иш битмайди. Ҳар бир ўқитувчи мустақил равишда изланиши, ўз устида тинмай ишлаши тақозо этилади. Негаки, давр шиддат билан ўзгармоқда. Ўтган аср сўнгги ўн йиллигида шаклланган мустақиллик давримиз воқелиги том маънода мураббийлар онги ва қалбига жо бўлсагина ёш авлод тарбияси шунга яраша бўлиши мумкин.

Шоир ёзганидек, умид билан суқилган таёқ, бир кун берар мева-ю япроқ! Бугун мактаб партасида ўтирган мустақил юрт ўғил-қизлари келажаги буюк давлатимизнинг орзу-умидлари, қанотлари ва қалқонларидир. Улар Ватан тимсоли саналмиш Бош Қомусимиз моҳиятини қанчалик чуқур билишса, эртанги кунлари учун шунча ишончли пойдевор қўйган бўладилар. Буни ҳар бир замондошимиз ҳамда ҳаётимиз давомчилари бўлмиш фарзандларимиз дилдан ҳис этсалар мақсадга мувофиқ бўларди.

Мамлакатимизнинг Бош Қомуси – Конституциямизда белгилаб берилган ҳақ-ҳуқуқларни аҳолига етказиш, унинг ҳуқуқий онгини ошириш, бу орқали қонун устуворлигини таъминлаш муҳим вазифадир. Самарқанддаги «Қонун» ҳуқуқий фирмаси ҳам бу борада талай ишларни амалга оширмоқда. Фирмага турли масалалар билан мурожаат этаётганларга ҳуқуқий маслаҳатлар берилиб, йўл-йўриқлар кўрсатилиб, сидқидилдан ёрдам берилаяпти. Шунинг учун ҳам фирмага мурожаат этувчиларнинг сони тобора кўпайиб бормоқда. Шуниси қувончлики, бу ерда фуқароларнинг мурожаатига компьютерда жамланган маълумотлар асосида жавоб қайтарилади.

СУРАТЛАРДА: фирма жамоаси фаолиятидан лавҳалар.

НОНДЕК АЗИЗ, ВИЖДОНДЕК ТОЗА

Демократиянинг илк куртаклари пайдо бўлган қадим Афинада давлат ва фуқаролар ҳаётига тааллуқли масалалар шовқин-суронли амфитеатрларда очиқ йиғинларда ҳал этилган экан. Бугун-чи? Дунёда фуқароларнинг ҳуқуқ бурчлари жамланган 800 дан зиёд Конституция қабул қилинган. Уларнинг ҳар бири ўзига хос ва ўзига мос. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жаҳондаги йирик сиёсатшунос экспертлар томонидан мукаммал ҳужжат сифатида алоҳида тан олинган.

Хўш, шундай экан бугун Конституциямизни тарғиб этишга, унинг тарихий аҳамиятини яна бир карра тушуниб олишимизга қандай зарурат пайдо бўлди?

Асли ҳуқуқий жамиятда ҳуқуқий маданият нимадан бошланади? Конституция давлатни давлат, миллатни миллат сифатида жаҳонга танитадиган Бош қомуснома экан ундан лозим даражада хабардормизми? Жамиятдаги ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларга ички эҳтиёждан келиб чиққан ҳолда ёндошаяпмизми?

Мухбиримиз турли соҳа мутахассисларига ана шу саволлар билан мурожаат қилди.

Жўрақул БАҲРОМОВ, сиёсий фанлар доктори, Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти ректорининг биринчи ўринбосари:

– Конституция ҳар бир давлатнинг ўзига хос «паспорти»дир. Яъни, унинг дунё ҳамжамиятидаги қиёфасини англатувчи муҳим ҳужжат. [illegible] хизмат эттирилганлари ва фуқаролар манфаатларини таъминлашга вакил этилганликларидан хабардормизми? Бундай саволлар кўп. Жавоб эса битта: Конституцияни билиш ва ўрганиш керак!

Фикримча, бугун ҳуқуқий маданиятни шакллантириш ва ҳуқуқий саводхонликни ошириш ҳар қачонгидан муҳим аҳамият касб этган. Конституция бу йўлдаги бирламчи қадам. Афсуски, мактабларда, тарбия муассасаларида Бош қомусимизни ўрганиш, ўргатиш талаб даражасида эмас. Ахир улғайиб мустақил ҳаётга қадам қўяётган ёшлар ўз хатти-ҳаракатлари учун жамият олдида жавобгар эканликларини англаб етишлари керак-ку!

Раимжон ЮСУПОВ, Самарқанд давлат университети доценти:

– Конституциямиз инсон манфаатларига тўлалигича бўйсундирилгани, давлат ҳокимиятининг ягона манбаи халқ, давлат эса халқ иродасини ифода этади деб таъкидлаш билан муҳимдир. Аслида мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлардан мақсад ҳам шу – халқнинг фаровон турмушини таъминлаш, ёш авлодга ёркин келажак эшикларини очиш.

Эътибор беринг: биргина Самарқанд давлат университетидан 15 нафар талаба «Умид» жамғармаси йўлланмаси билан дунёнинг энг ривожланган мамлакатларида таълим олиш учун жўнаб кетишган. Улар Америка Қўшма Штатлари, Германия, Англия сингари давлатларда информатика, ҳуқуқшунослик, кимё, иқтисодиёт фанлари бўйича таҳсил олиб етук мутахассис бўлиб қайтишади ва ўз ватанларига хизмат қилишади. Бу инсон манфаатларига, шахс камолотига йўналтирилган Конституциямизнинг шарофатидан эмасми?

Бугун Асосий Қонунимизни ўрганишга зарурат сезаяпмиз. Нега? Ҳуқуқий онг ривож топмаган жамиятда ҳуқуқий давлатнинг ташкил топиши, ривожланиши мушкул. Чунки юксак даражадаги ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият ҳар бир фуқаро ва мансабдор шахс томонидан ўзининг жамият ҳамда давлат олдидаги бурчини кам-кўстсиз адо этиши учун имконият яратади.

Ҳуқуқий маданиятни ривожлантириш мураккаб ва кўп меҳнат талаб қиладиган иш. Матбуот, радио, телевидение кейинги пайтларда бу борада таъсирчан тарғибот ишларини олиб бормоқда. Лекин биздаги энг ёмон иллат – мавзудан мавзуга «сакраш», ҳаётий масалаларга кўпинча мавсумий тус беришдан қутулолмаганлигимизда. [illegible]

Ҳайдар ИСЛОМОВ, ҳуқуқшунос, «Адолат» СДП Самарқанд вилоят Кенгаши котиби:

– [illegible] нинг лойиҳасини муҳокама этиш ва уни қабул қилишда бевосита иштирок этганман. Конституциямизнинг тарихий аҳамияти шундаки, у бозор иқтисодиётига, фуқаролик жамиятига ўтишдек мураккаб давр синоатларини ва янги асрдаги истиқболимизни белгилаб берган муҳим ҳужжатдир.

Шундай экан, янги асрдаги порлоқ ўзгаришлардан умидвор ҳар бир фуқаро – ишчи, зиёли, талаба, тадбиркор ёки фермер уни пухта ўзлаштириши лозим. Зотан, жамиятдаги иқтисодий-ижтимоий ислоҳотларга онгли равишда ички эҳтиёждан келиб чиққан ҳолда ёндошганимиздагина кутилган натижа беради.

Суҳбатдош: Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ, «Адолат» ўз мухбири.

МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ СОҲАДАГИ ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФА

Мамлакатимиз Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»ги Фармойиши катта ижтимоий-сиёсий ва маънавий аҳамиятга молик ҳужжат бўлиб, унда белгилаб берилган вазифаларни амалга ошириш фуқароларнинг, айниқса ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, тафаккури ва маданиятини тарбиялаш ҳамда юксалтиришда муҳим ўрин тутади. Ҳозирги кунда жойларда бу борадаги амалий тадбирлар белгиланиб, ҳаётга татбиқ этилмоқда.

«Маҳалла» ҳайрия жамғармасида Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни маҳаллаларда ташкил этиш мавзуида семинар-кенгаш бўлиб ўтди. Ўзбекистон Оқсоқоллар кенгаши ва «Маҳалла» жамғармаси томонидан уюштирилган мазкур тадбирда Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳридаги маҳаллаларнинг раислари, шу минтақа маҳаллаларининг фаолиятини мувофиқлаштирувчи ташкилотлар раҳбарлари, ҳуқуқшунос олимлар, тарғиботчилар ҳамда оммавий ахборот воситалари вакиллари қатнашди. Семинарни Оқсоқоллар кенгаши ва «Маҳалла» жамғармаси раиси Ш. Жалилов бошқарди.

Анжуманда сўзга чиққанлар маҳаллаларда Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш дастурини яратиш ҳамда махсус ўқув курсларини ташкил этиш ва тегишли қўлланмаларни тайёрлашнинг ўзига хос жиҳатларига эътиборни қаратдилар. Маҳаллаларда ҳаётимиз Қомусини ўрганиш дастури бўйича ўқув-услубий, илмий-оммабоп ва бошқа воситалар ёрдамида, мутахассисларни кенг жалб этган ҳолда фуқаролар ўртасида Бош қонунимизнинг мазмун-моҳияти, жамиятдаги ўрни ва аҳамиятига оид тарғибот ва ташвиқот ишларини узлуксиз равишда олиб бориш бугунги кунда маънавий-маърифий соҳадаги энг муҳим вазифалардан бири эканлиги таъкидланди.

Семинарда маҳалла фуқаролари ўртасида Конституцияни ўрганишни ташкил этиш юзасидан зарур тавсиялар ишлаб чиқилди.

ДАВЛАТИМИЗ ФУҚАРОЛАР ХИЗМАТИДА

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ҳақиқий халқчил, ҳар томонлама мукаммал, маромига етган Бош қонунимиз ҳисобланади. Унда фуқаронинг ҳам, жамоат ташкилотларининг ҳам, давлат органларининг ҳам ҳуқуқ ва бурчлари тўла, ҳар томонлама ифодалаб берилган. Ушбу ҳуқуқ ва бурчларни бажариш қатъий қилиб қўйилган.

Масалан, Конституциямизнинг 1-боб, 2-моддасида қуйидаги сатрлар бор: **«Давлат халқ иродасини ифода этиб, унинг манфаатларига хизмат қилади. Давлат органлари ва мансабдор шахслар жамият ва фуқаролар олдида масъулдир».**

Мана шу моддада айтилган фикрлар тобора турмушимизга сингиб боряпти. Давлат органлари халқ учун, фуқаролар манфаати учун хизмат қила бошлади. Мен буни биз тадбиркорларга яратиб берилган имтиёзлар ифода этилган қатор қарорларда ҳис этяпман. Бизнинг бемалол, ҳалол фаолият кўрсатишимизга имкон яратилганлиги ва бу имкониятлар давлат томонидан кафолатланганлиги туфайли ҳам ишимиз юришиб, юртимизга ҳам, ўзимизга ҳам фойда келтиряпмиз.

Турмушимиз тобора фаровонлашиб бораётган экан, бунда мустақил Ўзбекистонимиз Бош Қомусининг аҳамияти катта. Биз унинг мазмун-моҳиятини ёшларимиз онгига тобора сингдиришимиз зарур.

Жўра СОЛИЕВ, хусусий тадбиркор. Тошкент шаҳри, Ўзбекистон «Адолат» СДП аъзоси.

«Ўзавтойўл» тизимида

ЖАННАТИ ОДАМЛАР

«Андижонавтойўл» давлат акционерлик бирлашмаси раиси Абупатто ЖЎРАЕВ билан суҳбат

– Халқимизда «Йўл қурган етар муродга», «Йўл қурган одам – жаннати одам» деган ажойиб нақллар бор...

– Тўғри, айтасиз. Мустақиллик туфайли йўлсозликда ҳақиқий мўъжизалар рўй бермоқда. Ўтган йили Қамчиқ ва Резак довонида ерости автомобиль йўли ишга туширилди. Бошқа вилоятлар қатори биз бу ерда уч йилдан зиёд иш олиб бордик. Икки довон орасидаги йўлни барпо этдик. Эндиликда бу йўллар юртимизнинг равнақига хизмат қилмоқда. Бошқачасига айтганда, ҳаётнинг турли соҳалари қатори тармоғимиз ҳам тобора ривожланиб боряпти. Бу ўз навбатида улуғ ниятларни қалбига жо этган жамоамизнинг йўллар қуриб муродига етаётганини, катта савобга қолаётганини ҳам намоён этади.

– Шу ўринда бирлашма жамоасининг кенг қамровли фаолиятига тўхталиб ўтсангиз.

– Кўпминг кишилик жамоамиз ўтган 2000 йилда баракали меҳнат қилди. Ишлаб чиқариш режасини сентябрь ойидаёқ бажаришга муваффақ бўлдик. Йил якунида эса қатор соҳалар бўйича белгиланган режаларнинг ошириб бажарилганлиги қайд этилди. Буюк Ипак йўлининг вилоятимизга тегишли қисмида, айниқса катта ишлар бажарилди. Бир пайтлар Шаҳрихон – Андижон йўлида қатнаган одам ҳозир уни таниёлмай қолади. Бўз, Асака, Олтинкўл, Андижон, Хўжаобод туманларидаги асосий йўлларнинг бугунги кун талаби даражасига етказилаётганлигидан тўлқинланади. Бу йўлларнинг кўпи таъмирланиб иккинчи категориядан биринчи категорияга ўтказилди. Эни кенгайтириляпти. Бунинг натижасида аввалги тўрт қаторли йўлнинг ўрнида олти қаторли автомагистраль юзага келаяпти. Транспортларнинг ҳаракат қатнови яхшиланмоқда. Унинг четларига тегишли йўл белгилари ўрнатилиб, ўртасига бетон тўсиқлар қўйилаяпти. Бўз – Ўрмонбек – Балиқчи, Куйганёр – Маданият автотрассаларида, Андижон – Асака йўлида, Боғишамол билан Андижон шаҳрини боғловчи йўлда ҳам шундай қулайликлар вужудга келтирилди. Андижон шаҳрининг Янги Ўш кўчаси, Алишер Навоий, Шароф Рашидов, Чўлпон, Комил Яшин шоҳ кўчаларида қилинган ишлар боис юзага келган қулайликларда ҳам жамоамиз йўлсозларининг ҳиссаси бор. Улар ўз маҳоратларини намойиш этишиб, қисқа муддатларда белгиланган йўл иншоотларини таъмирлаб, ишга туширишга муваффақ бўлдилар. Шу билан биргаликда йўлларда ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш учун барча зарур чоралар кўрилди. Биргина ўтган йилнинг ўзида 6 мингтага яқин йўл белгилари янги ва етишмаётган жойларга ўрнатилди. Иккинчи категориядан биринчи категорияга ўтказилган, олти қаторли йўлга айлантирилган 12 километр масофадаги трассага бетон тўсиқлар қўйилиб, муҳофазаланди. Йўлни ривожлантириш ва такомиллаштиришга қаратилган бундай муҳим ишларни айни пайтда ҳам изчил давом эттираяпмиз.

– Ўтган йилги яна бир яхши иш – «Ўзавтойўл» Давлат акционерлик концернининг раҳнамолигида вилоятда йўлсозларнинг бўлиб ўтган очиқ танловини ҳали кўпчилик унутгани йўқ.

– Дарҳақиқат, концернимиз раҳбариятининг амалий ёрдами билан 2000 йилнинг август-сентябрь ойида шундай ажойиб тадбирни ўтказишга муваффақ бўлдик. Унда ўзимиздан ташқари бошқа вилоятлардан келган йўлсозлар ҳам қатнашдилар. Бунинг шарофати билан Буюк Ипак йўлидаги Шаҳрихон билан Андижонни боғловчи 21 километрлик йўл жуда қисқа муддатларда таъмирланиб кенгайтирилди. Таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди. Ўн беш кун ичида танловда қатнашган ҳамма йўлсозлар ўзларининг ниманаларга қодир эканликларини яна бир бор намойиш этдилар. Наманганлик йўлсозлар билан жалолқудуқликлар очиқ танлов ғолиби бўлишиб, «Дамас» автомашинаси билан тақдирланишди.

– Бу ҳам албатта ишга янгича ёндашувнинг ўзига хос кўриниши бўлса керак.

– Бўлмасам-чи. Қаерда интилиш, изланиш бўлса ютуқлар кўлами ортиб, мустаҳкамланиб боради. Яъни, халқ ибораси билан айтганда, интилганга ҳар доим омад ёр бўлади. Бу бизнинг меҳнатимизда, меҳнатга бўлган муносабатимизда кўзга ташланиб турибди. Йўлсозликни шарафли касбга айлантириб, унга бор меҳрини, қалб ҳароратини, билим ва маҳоратини бағишлаётган бирлашмамиз жамоаси асло кам бўлмаяпти. Касбига сидқидилдан меҳр қўйиб эл олқишини олаётган Андижон кўприклардан фойдаланиш бошқармасининг бошлиғи Қодиржон Ҳакимов, Избоскан тумани автомобиль йўллар бошқармаси бошлиғи Султонмирза Исломов каби қатор тажрибали мутахассисларимиз соҳанинг ривожига сидқидилдан ҳисса қўшмоқдалар. Йўл ишчиси Ўринбой Султонов, автогрейдерчи Рустам Жиянов, бульдозерчи Ҳасанбой Нўъмонов, асфальт ютқизувчи бригадирлар Абдусаид Эргашев, Ҳакимжон Бектемиров, Мўйдинжон Мамаражапов сингари юзлаб ишчи-хизматчиларимиз эса ўзларининг камтарона меҳнатлари билан эл меҳрини қозонишмоқда. Энг муҳими, жамоамиздаги ҳар бир ишчи-хизматчи, мутахассис ходимларнинг бир тан, бир жон бўлиб ишлаб, ютуқларимизни бойитишга бирдек улуш қўшаётганида...

«Андижонавтойўл» давлат акционерлик бирлашмасининг раиси Абдупатто Жўраев билан анча суҳбатлашдик. У янги йилда, янги асрнинг дастлабки даврида қилинадиган ишлар, истиқболдаги режалар хусусида бизга гапириб берди. Раҳбарнинг қатъий фикрига монанд қилинган ишларни кузатиб биз бир нарсага иқрор бўлдик: Андижон вилояти бугунги кунда нафақат деҳқончиликда балки йўлсозликда ҳам илдам одимламоқда. Оммалаштиришга арзигулик янгиликларни амалга ошираяпти. Йўл қурилишини ривожлантиришга, соҳани такомиллаштиришга доир бой тажриба орттирмоқда. Бу шубҳасиз андижонлик йўлсозларнинг жонажон Ўзбекистонимизга бўлган чексиз меҳру муҳаббатининг ифодасидир.

Рустам АҲМАДАЛИЕВ, «Адолат» мухбири.

Янги нашр

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЯНГИ ТАРИХИ

Мустақилликнинг бош мақсадларидан бири, деб қайд қилган эди юртбошимиз, тарихий ҳақиқатни тиклашдир. Тарихни қайтадан ёзиб бўлмайди. Уни бор-бутуни билан ҳаққоний ифодалашимиз керак. Шу нуқтаи назардан 1996 йил 15 декабрда мамлакатимиз раҳбарининг Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси қошида «Ўзбекистоннинг янги тарихи» Марказини ташкил этиш тўғрисида чиқарган фармойиши катта тарихий ва сиёсий аҳамиятга эга бўлди. Марказнинг улкан саъй-ҳаракатлари натижасида «Мустақил Ўзбекистон тарихи» — учинчи китоби пайдо бўлди.

Сиз азиз муштарий, наҳотки қарийб тўрт йилда ушбу китоб юзага келган бўлса деб ажабланишингиз мумкин. Ахир тарихий ҳақиқатни зудлик билан ёзиш ва нашр қилиш мумкин эмас-ку! — деб эътироз ҳам билдиришингиз мумкин. Бироқ, ҳар қандай тарихий жараён ҳали тарихий ҳақиқат эмас. Академия раҳбарияти ва унинг ректори, профессор Алишер Азизхўжаев ҳамда Марказ директори, профессор Анатолий Саъдуллаевларнинг муаллифларга илмий-методик Кенгаш кўрсатмаларини бажариш борасида жон куйдириб, бор кучи ва ғайратини сарфлаганлари ҳам бўлди. Ва қайта-қайта ишлаш, тақризчилар кўрсатмаларини бажариш асосида хулоса қилиниб, уч йил ичида тайёр бўлди ва «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси томонидан ушбу китоб нашр қилинди.

Муаллифлар танлаш ҳам осон кечмади. Академиянинг илмий-методик Кенгаши (раиси академик Бўрибой Аҳмедов) тавсияси билан сиёсатшунос олимлар — Н. Жўраев ва Т. Файзуллаев зиммасига ушбу китобни ёзиш масъулияти юкланди. Ваҳоланки, мустақил Ўзбекистон тарихини, унинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий-маънавий ҳаётини ва моҳиятини кўрсатиш учун кўпгина мутахассисларнинг ҳамкорлиги талаб қилинади. Тарихчилар, ҳуқуқшунослар, файласуфлар, иқтисодчилар, адабиётшунослар, санъатшунослар ва бошқа мутахассислар ҳам муаллифлар томонидан инобатга олинди.

Дарҳақиқат ҳар қандай китоб ҳам осонликча яратилмайди. Шу боис ушбу китоб-мустақил Ватанимиз таржимаи ҳоли бўлмиш академик нашр боя айтиб ўтилганидек 4 йилда олам юзини кўрди.

«Мустақил Ўзбекистон тарихи» андоза оладиган, тарихимизнинг ёрқин, бунёдкорлик хусусиятларини ифода қиладиган академик нашр бўлиб қолди. Бундай дейишга тўла асос бор.

Мазкур китоб-қўлланманинг мазмун-мундарижасига назар ташлайлик. Кириш, VIII та боб ва хулосадан иборат бўлиб, ҳар бир боб параграфларга ажратилган. 39 та параграфдан мавзулар бугунги истиқболи Ўзбекистонимизнинг ҳаққоний ривожланиш босқичларини ифодалайди.

«Мустақил Ўзбекистон Давлатининг ташкил топиши» бобидаги «Ислом Каримов Мустақил Ўзбекистоннинг биринчи Президенти» параграфида шундай дейилган: **«1991 йил охирида Ўзбекистон ҳаётида том маънода улкан тарихий воқеа содир бўлди. 29 декабрда халқимиз узоқ йиллик мустамлакачиликдан сўнг том маънода мустақиллик рамзи сифатида биринчи бор умумхалқ ҳур иродаси билан Мустақил Ўзбекистон Республикаси Президентини сайлади. Ўзбекистоннинг янги тарихи шу сандан бошланади, десак муболаға бўлмайди»** (42-бет).

Маълумки, мамлакатимиз янги тарихи бошланди. Унинг биринчи бунёдкори Ислом Каримовдир. У тамал тошини қўйган юрт тобора гуллаб-яшнамоқда. Жаҳон ҳамжамияти сафида ўзига хос ва мос йўл билан — ўзбек модели тимсолида равнақ топмоқда. Буни китобнинг ҳар бир саҳифасидан ўқиган сайин гувоҳи бўламан.

«Ўзбекистонда ҳуқуқий, демократик давлат қурилиши, фуқаролик жамиятининг шакллантирилиши», «Иқтисодий ислоҳотларнинг ўзига хос тамойиллари» каби бобларда мустақил Ўзбекистондаги туб ўзгаришлар, жаҳон ҳамжамиятидаги ўз йўналиши ила ўрин олиши, тобора юксала бориши кенг ёритилган. Шуни алоҳида таъкидлаш лозим, ўзбекона ривожланишнинг янги демократик кўринишлари, кўппартиявийлик, инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари кафолатининг яратилиши асосида янги фуқаролик жамиятини барпо бўла бошлаши, оммавий ахборот воситалари равнақи ва жамият тараққиётига таъсири, энг муҳими Ислом Каримов таълимотининг жамият ҳаётидаги ўрни илмий асосда ёритилган. Китобнинг 350-бетига назар ташлаганг: **«Автомобиль индустриясига бозорига кириш ва унда мустаҳкам позицияга эга бўлиш учун булар етарли эмас эди... Ўзбекистон эса кучли рақобатчилари бўлган автомобиль бозорига собиқ СССР таркибидаги республикалар орасида биринчи бўлиб кириб борди».** Муаллифлар мамлакатимиз хаётида 28-декабр сифатида автомобиль ишлаб чиқаришнинг шакллантириш ва ўсишдан хорижий кўпгина мисоллар асосида баён қилганлар.

Биринчи... Биринчилар... Китобнинг ҳар бир саҳифасида тарихий жараёнларнинг Мустақиллик учун хизмат қилганлиги пухта ва далилий-публицистик руҳда бостирилади. Биринчи Президент — Ислом Каримов! Биринчи ислоҳот — бозор сиёсатига ўтиш! Биринчи истиқлол Конституциясини қабул қилиш. Биринчи фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг тамойиллари. Асака тумани машиналарни ишлаб чиқарадиган ГМ-Корея ширкати билан қўшма автомобиль заводи... Биринчи марта Ўзбекистоннинг БМТга қабул қилиниши. Биринчи бўлиб Ислом Каримов таълимоти — беш тамойил ва уларнинг шараф билан амалга оширилиши ва ҳоказолар китобда тушунарли баён қилинган. Ҳар бири биринчи сифатида тарзда ифода қилинган.

Маънавий-руҳий покланиш, миллий қадриятларни тиклаш — энг аҳамиятли кўришнинг асосий шакли эди. Улар китобда ёрқин ифода қилинган. Биринчи боб Мустақиллик мафкурасининг илк бор яратилишидир. Илм-маърифат кенг ёйилиб, юрт мустақиллиги йўлида курашган буюк аждодларимиз номлари тикланди. Бу ҳолат ҳам китобда ёритилган. Бу йўлда ва унинг истиқболини яратиш мумкин эмас.

Президентимиз Ислом Каримов ҳар бир маърузаси ва мулоқотларида масалани тарихий тараққиётимиз асосида ёритиб берадилар. Бу жиҳатдан соҳибқирон Амир Темур, донишманд аждодлар маънавий меросини беғубор юртимиз ҳақида ҳам сўз юритилади. **«Ўзбекистоннинг инсоният цивилизациясида салмоқли ўрни бор. Юртимиз маънавий мероси бой. Унинг ҳар бир маънавий мероси юз, минг йилларга бориб тақалади... Ўзбекистоннинг бутун тарихи ва маданияти, илмий технологияси ва иқтисодий юксалишида эришмоқда» (498-бет), деб таъкидлашади.**

Мутасадди олимлар ва академик нашр — «Мустақил Ўзбекистон тарихи» ҳақида жуда кўп ёзиш мумкин. Аммо мен уни тарихимиз, истиқлол тарихи хўб яшилди. Унинг илмий-тарихий методологияси, бугунги тарих талабига тўлиқ жавоб беради. Тарихчилар, хўжаликлар, талабалар, ўқитувчилар учун ҳам ижодий, ҳам ўқув қўлланмаси сифатида хизмат қилади.

Шу ўринда Ислом Каримовнинг қуйидаги фикрларини келтириб, кичик тақризга нуқта қўйсак: **«Ўтган давримиз ҳар бир йилини аҳамияти жиҳатидан тарихимизнинг ўн йилликларига, ҳатто асрларига тенглаштириш мумкин, десак муболаға бўлмайди».**

Янги асрда — янги китоб муборак бўлсин!

Карим НОРМАТОВ,
тарих фанлари доктори,
профессор.

Луқма

«КЕРАК БЎЛСА ЮЗ ЖОЙГА ЁЗМАЙСАНМИ?..»

Денов тумани «Бободеҳқон» бозори очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятидагилар бу гапни айтишдан ҳайиқишмади

Оиламизда жўжабирдай жонмиз. Отам — нафақада, кўзи ожиз онам биринчи гуруҳ ногирони. Ўзим ҳам бир қўлимдан ажралиб учинчи гуруҳ ногиронлигига чиққанман. Бир неча йиллардан бери Денов тумани «Бободеҳқон» бозори очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятига қарашли бозорда пакет сотиб келаман. Тадбиркорлар палатасига аъзо бўлганлигим учун ҳўл мевалар сотиладиган бўлимдан менга 81-жойни беришган. Шу ерда савдо-сотиқ қилиб, оиламиздагиларни боқаётган эдим. Нима бўлдию касал бўлиб шифохонада даволаниб чиқдим. Бозорга чиқсам менинг жойимни бошқа одамга бериб юборишибди. Доимий равишда жой учун аъзолик бадалларини, яъни патта пулини вақтида тўлаб келардим. Жойни қайтариб олиш учун ҳиссадорлик жамиятининг раиси З. Алмардоновга мурожаат қилдим. У ўринбосари Ф. Эргашевга топширди. Яъни бор отангга, бор онангга қабилида иш кўришди. Бундан норози бўлиб жойимни қайтариб олишда ёрдам сўраб бормаган жойим, ёзмаган ташкилотим қолмади. Аммо текширувчилардан ҳеч қандай фойда чиқмади. Бозордагилар «жуда мустаҳкам» экан. Келганлар камчиликлардан кўз юмишди. Ҳиссадорлик жамиятининг раиси З. Алмардонов эса «Керак бўлса юз жойга ёзмайсанми, ҳеч нарса қилолмайсан» деб айтишдан ҳайиқмади. Мендек бир меҳрга муҳтож аёлга ёрдам бериб, қўллаб-қувватлаш ўрнига раиснинг ва унинг атрофидагиларнинг бундай йўл тутишидан таажжубландим.

Бозорда бўлсангиз, ҳатто камчиликлардан дилингиз вайрон бўлади. Унинг еттита бўлими, жами 1060 та савдо ўрни бор. Ҳар бир жойга маҳсулот турларига қараб 150 сўмдан 300 сўмгача патта пули йиғиштириб олинади. Қани эди бу пулларнинг ҳаммаси бозор кассасига тушса. Қолаверса, бозорда тарози ҳам етишмайди. 150 нафар сотувчигина тарозидан фойдаланади, холос. Қолганларидан эса тарозида нарса тортгани учун 50 сўмдан йиғиб олинади. Уни ҳисоблаб чиқсангиз бир кунда бир неча ўн минг сўмликдан ортиб кетади.

Ф. Эргашев аввал қассобхонада чекчи бўлиб ишларди. У ҳиссадорлик жамияти раисининг ўринбосарлигига ўтганидан кейин ўзининг жойига — тарозибон укаси Олим Эргашевни олиб келди. Тарозибонликка эса қайноғаси Хуршидни жойлаштирди. Ажабо, наҳотки шундай мўътабар жойда акадан укага, укадан қайноғага ишни мерос қилиб бериш мумкин бўлса? Бу бошқаларда нохуш кайфият уйғотмайдими? Ҳар ким ўзининг билганини қилаверадими? Ҳукуматимиз бозорларни ривожлантириш билан боғлиқ катта ишларни амалга ошираётган бир пайтда Деновдаги бу ҳолат наҳотки ҳеч кимни ташвишга солмаса? Мутасаддилар бунга қандай қарашаркин?

Шаҳноза АСАМОВА,
Сурхондарё вилояти,
Денов тумани.

Бухоро туманида ёшлар тарбиясини намунали йўлга қўйиш, улар ўртасида содир этилиши мумкин бўлган жиноятларнинг олдини олишга катта эътибор берилмоқда. Бу ишда айниқса, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари ва ўқитувчи мураббийлар алоҳида жонбозлик кўрсатишяпти.

СУРАТДА: Бухоро тумани прокурори Эркин Султонов (ўнгда) қишлоқ хўжалик коллежи директори Орзиқул Кенжаев ва прокурор муовини Юлдуз Олжаевалар келгуси ишлар хусусида суҳбатлашишмоқда.

Р. АСЛОНОВ олган сурат.

«Адолат»га жавоб берадилар

«ЧАРХПАЛАК»

(«Адолат» газетаси, 2000 йил 1 декабрь, № 43)

Мазкур сарлавҳали танқидий мақолада Тошкент вилоятининг Юқори Чирчиқ тумани ҳудудидаги Кавардон қишлоғида бир неча йиллардан буён аҳолини қийнаб келаётган ичимлик суви муаммоси ва бу муаммони ҳал қилиш борасидаги чигалликлар ўрганилиб, қаламга олинган эди. Унга қўйидаги жавоб хати келди:

«Адолат» ижтимоий-сиёсий ва ҳуқуқий газетасининг 2000 йил 1 декабрь кунида эълон қилинган «Чархпалак» сарлавҳали мақола юзасидан Юқори Чирчиқ тумани прокуратураси ҳамда туман ҳокимлиги ҳамкорликда комиссия тузиб, текшириш жараёнида аниқланишича, мақолада кўрсатилган фактлар тасдиқланди. Ҳақиқатан Кавардон қишлоғида ичимлик суви танқислиги мавжуд. Қишлоқда ичимлик суви билан таъминловчи иншоотлар бор бўлиб, ушбу иншоотлар «Дўстлик» ширкат хўжалиги қарамоғида бўлган. Қаровсиз қолдирилганлиги сабабли мазкур иншоот ишдан чиққан.

Мақолада келтирилган ушбу сув иншооти туман «Сув оқава» ишлаб чиқариш бирлашмаси балансига олинганлиги ҳақида факт тасдиқланмади. Сув иншооти нособ ҳолда бўлганлиги сабабли уни туман «Сув оқава» ИЧБ ўз балансига олмаган.

Ҳозирги кунда «Дўстлик» ширкат хўжалиги икки хўжаликка: «Дўстлик» ва «Бирлик» ширкат хўжаликларига ажратилган. Кавардон қишлоғи «Бирлик» ширкат хўжалиги ҳудудида жойлашган бўлиб, қишлоқни ичимлик суви билан таъминловчи сув иншооти хўжалик томонидан таъмирланмоқда. Таъмирлаш ишлари тугатилгунча қишлоқ аҳолисини ичимлик суви билан таъминлаб туриш мақсадида хўжалик томонидан 2 та трактор ажратилиб, улар ёрдамида махсус идишларда ичимлик сув олиб келиниб, аҳоли эҳтиёжи қондирилмоқда.

Тез кунлар ичида ичимлик суви иншооти таъмирланиб, Кавардон қишлоғи сув билан тўлиқ таъминланади.

Рустам ХОДЖАҚУЛОВ,
Юқори Чирчиқ тумани прокурори,
адлия катта маслаҳатчиси».

ТАҲРИРИЯТДАН: Муҳтарам прокурор имзоси билан олинган жавобни ўқидигу, дилимиз хийла равшан тортди. Сабаби, Тошкент шаҳрининг шундоқ биқинидаги қишлоқда истиқомат қилувчилар ҳам тоза ичимлик сувидан баҳраманд бўлар эканлар. Умид қиламизки, эндиги ваъда қоғозда қолиб кетмайди. Жаноб прокурор бу эзгу ишни ўз назоратига олади, деб ишонамиз. Ҳар ҳолда, савоб ишга не етсин...

Бугунги Тошкент. Ниҳоят қор ёғди-я!..

НОЗ-НЕЪМАТЛАР МЎЛ БЎЛАДИ

Республика ҳукумати 2001 йилда мева-сабзавотларнинг асосий турлари ва узум етиштириш ҳамда сотиш бўйича мўлжалланган миқёсларни тасдиқлади. Улар макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги томонидан «Ўзмевасабзавотузумсаноатхолдинг» компанияси, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, «Мевасабзавот» ҳудудий бирлашмалари, «Ўзбекбирлашув» акциядорлик компанияси, «Матлуботсавдо» ҳудудий акциядорлик компаниялари, деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси билан ҳамкорликда ишлаб чиқилди.

Мўлжалланган миқёслар етиштирилган сабзавот, мева, полиз экинлари, узум ҳосилини кўпайтириш, тайёрлаш, ўз вақтида қайта ишланишини ва сотилишини таъминлаш учун шарт-шароит яратишга, шунингдек уларни экспорт қилишни кенгайтиришга қаратилгандир.

Жумладан, 2001 йилда 2 миллион 940 минг тонна сабзавот, 560 минг тонна полиз экинлари, 595 минг тонна мева, 633 минг тонна узум етиштириш ва сотиш мўлжалланади. Бунда уларнинг кўпчилик қисмини ички бозорда сотиш кўзда тутилиб, хусусан, саноатда қайта ишлаш, аҳоли истеъмоли, уруғликка ажратилиши белгиланди. Экспортга чиқариш учун маҳсулотлар эркин заҳиралардан ажратилади.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига, вилоят ҳокимликларига холдингнинг ихтисослаштирилган хўжаликларида ва «Мевасабзавот» ҳудудий бирлашмаларида мева-сабзавот ва узум маҳсулотларининг кўпроқ етиштирилишини таъминлаш ҳамда бунинг учун зарур бўлган ер майдонлари ажратишга алоҳида эътибор бериш вазифаси топширилди.

«Ўзмевасабзавотузумсаноатхолдинг» билан ҳамкорликда қайта ишловчи корхоналарни ва ички бозорни маҳсулотлар билан тўлиқроқ таъминлаш мақсадида ҳосилни сотиб олиш бўйича вилоятлараро шартномавий алоқаларни ривожлантириш режалаштирилди.

РАҲБАР ЛОҚАЙД БЎЛГАЧ...

«Мана шу айтилганлардан хулоса қилиб ўзимизга яна бир бор савол берайлик. Вилоятдаги вазият шундайлигича сақланиб қолса, халқнинг турмуши қандай кечади, келажаги нима бўлади? Албатта, бундай аҳвол одамларнинг ҳақли равишда норозилигини уйғотади ва вазиятни издан чиқариши мумкин.

Буни кейинги пайтларда республика идораларига келаётган хатларнинг катта қисмини қашқадарёликларнинг шикоят ва аризалари ташкил этаётгани ҳам кўрсатиб турибди».

(Президент Ислом Каримовнинг 2000 йил 28 июль куни халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгаши сессиясида сўзлаган маърузасидан).

– «Ҳурматли таҳририят, – деб бошлабди мактубни Китоб туманидаги «Қишлиқ» ширкат хўжалиги аъзоси Ҳайитхол Ҳидирова. – Мен 1972 йили Шаҳрисабз қишлоқ хўжалик техникумининг ҳисобчилик бўлимини тугатиб, шу хўжаликда бўлим ҳисобчиси сифатида иш фаолиятимни бошладим. 1996 йилга қадар ўз вазифамни виждонан адо этдим. Меҳнат фаолиятим давомида бирор марта ҳам хайфсан олган эмасман. Ишда ҳеч қандай нуқсонга йўл қўйганим йўқ. 1996 йил декабрь ойида хўжалигимизга янги раҳбар Абдинаби Алланазаров сайланди-ю, огоҳлантирмасдан, оилавий аҳволимни ҳисобга олмасдан, қолаверса мустақил давлатимиз қонунларини назарписанд қилмай, 1997 йил февраль ойида ишдан бўшатди. Шундан сўнг ноҳақ ишдан бўшатилганлигим ва ўз ўрнимга тиклашларини сўраб хўжалик ишчилар кенгашига мурожаат қилдим. Натижа бўлмагач, Китоб тумани ҳокимлигига арз қилдим. Очиғи, қонуний ҳақ-ҳуқуқимни талаб қилиб идорама-идора юравериб, роса чарчадим.

Ҳурматли таҳририят ходимлари. Сизлардан илтимосим шуки, мени паймол этилган ҳуқуқимни тиклаб олишда ёрдам беришларингизни ўтиниб сўрайман».

Биз аризада келтирилган важлар қанчалик тўғри ёки нотўғрилигини аниқлаш мақсадида хўжаликда бўлиб, кадрлар бўлими бошлиғи Гулбаҳор, Эшонқулова билан учрашдик. У киши олий маълумотли ҳосилот экан. Ҳ. Ҳидированинг ишдан бўшатилиш сабабини сўраганимизда у:

– 1997 йил 2 февралда хўжалик қарорига асосан ҳисобот ишлари марказлаштирилганлиги сабабли Ҳ. Ҳидированинг иш ўрни қисқартирилган. Ўша йили мен бошқа вазифада ишлар эдим. Қолаверса, 1998 йилгача бўлган ҳужжатлар Шаҳрисабз давлат архивига топширилган. Шу туфайли мен Ҳ. Ҳидировани иш ўрнини қисқартириш олдидан огоҳлантирилган ёки огоҳлантирилмаганлиги ҳақида аниқ бир маълумот айта олмайман. Бундан ташқари қонуний ёки ноқонуний ишдан бўшатилганини ҳам билмайман, – деди.

Шундан сўнг марказлаштирилган ҳисобот бўлимида иш юритаётган ходимлар меҳнат фаолияти билан қизиқдик. Уларнинг ҳаммаси хўжаликда ишни собиқ ҳисобчи Ҳ. Ҳидировадан кейин бошлаган экан. Биз иш ўрни қисқараётганда ҳар бир ходимнинг жамоага тегаётган нафи билан бирга унинг узоқ йил шу хўжаликда ишлаб келаётганлиги ҳам биринчи галда ҳисобга олиниши кераклигини айтдик.

– Тўғри, – деди Гулбаҳор ер чизиб, – раҳбар шундай йўл тутган-да, – деб қўя қолди ўнғайсизликдан қутилиш учун.

Рости шу куни хўжалик идорасига бизни келганлигимизни эшитиб ўнлаб оилавий пудратчилар ўз дардларини айтиш учун келишган экан. Улар билан ҳам суҳбатлашдик.

– Мен Фазилат Шариповаман, – деди ўрта бўйли, буғдойранг аёл. – 1999 йилда давлатга 1 гектар токзордан шартномадаги 7 тонна 800 килограмм ўрнига 8 тонна 500 килограмм узум сотдик. Эртадан кечгача ишлаймизу, даромадимиз йўқ ҳисоби. 2000 йил июль ойигача 2 минг сўмдан пул олдик хўжаликдан. Бунинг устига қишлоқда табиий газ йўқ. Дўконда меъёр бўйича тақсимланадиган ун ўз вақтида берилмайди. Умуман китоб туманида аҳолига меъёр бўйича бериладиган ун тегишли ташкилотлар томонидан назорат қилинмайди. Дўкон мудирлари унни хоҳлаган нархда сотяпти.

Оилавий пудратчи Зубайда Жумаева, Ҳамида Ашурова ҳам ойма-ой ойлик олишолмаётганидан, қишлоқда табиий газ, маиший хизмат шахобчалари, хусусан пойабзал тузатиш устахонаси, ҳаммом, маданий муассасалар йўқлигидан зорланиб гапиришди.

Шунингдек, «Гулшан» қишлоғида жойлашган дўкон сотувчилари унни бошқа бировларга сотиб юбораётганини ва бошқа муаммоларни рўй-рост маълум қилишди. Айниқса, оилавий пудратчи Баҳтиёр Ҳуррамов ҳасратидан ёқа ушладик.

– 1978 йилдан шу хўжаликда ишлайман, – деди у. – 1999–2000 йиллар ичида, яъни, 24 ой давомида хўжалик томонидан бор-йўғи 1500 сўм ойлик беришди. Шу ҳам манфаатдорликми? Бошқа жойда ишлайлик десак, хўжаликда бирорта қайта ишлаш корхоналари йўқ. Раис нима билан шуғулланяпти ўзи ҳайронман. Томорқамизда сув йўқлиги учун экин-тикин қилаолмаймиз. Оилада 7 киши яшаймиз. Болаларни уйлантириш учун ер участкалари ажратилмаяпти. Деҳқонни ўйлайдиган раҳбар борми ўзи? Далада ҳам шароит йўқ. Ҳозир қиш палласи ёмғир, қордан сақланиш учун оромгоҳ йўқ. Иссиқ овқатнику қўя турайлик, чой қайнатиб ичишнинг иложи топилмаяпти. Бу ҳақда хўжалигимиз раҳбарига бир неча бор айтганмиз. Аммо натижаси йўқ.

Унсин Ражабова, Гулсина Эшматова сингари хўжалик аъзолари ҳам ижтимоий муаммолар хусусида куйиниб гапиришди.

– Хўжалигимизда ошхона бор эди, – дейди У. Ражабова. – Шу бинони мактаб қилиб беришди. Ҳозир фарзандларимиз икки сменада ўқишади. Синфхоналарга фақат бир маҳал – эрталаб печка ёқилади. У тезда ўчади. Бунинг оқибатида синфхоналар музлаб қолади. Болаларимиз эса тез-тез шамоллаб қолишаяпти. Қишлоғимиз болалари ўқиши учун замонавий мактаб қурилса бўларди.

Ҳуллас, ана шунақа гаплар. Биз шундан сўнг хўжаликнинг иқтисодий аҳволи билан қизиқдик.

Бу ерда асосан узум етиштириларкан. Хўжалик бош иқтисодчиси Раим Аллаевнинг айтишича, 320 гектар токзор бор. 1990 йилдан бўён мавжуд токзордан мўлжалдаги ҳосил олинмай, белгиланган режалар ўлда-жўлда қолиб кетаркан. Бунинг оқибатида хўжаликнинг дебиторлик қарзи 55 миллион 950 минг сўмга, кредиторлик қарзи эса 9 миллион 972 минг сўмга етибди. Фақатгина 2000 йилда хўжаликда бу соҳадаги режа уддаланибди.

Дарвоқе, хўжалик иқтисодий инқирозга юз тутган бўлса, оилавий пудратчиларда нима айб? 346 пудратчи шартномада кўрсатилган маҳсулотни етиштирса-ю, манфаатдорлиги паст бўлса? Нима қилиш керак? Биз шу савол билан ширкат хўжалиги бошқаруви ҳайъати раиси Абдусамад Ғозиевга мурожаат қилдик.

– Тўғри, – деди у тан олиб, – пудратчиларимиздан қарзимиз кўп. Сабаби, улар топширган маҳсулотнинг пулини ўз вақтида бера олмаяпмиз.

– Нега? – сўрадик ундан.

– Шаҳрисабз шароб-ароқ ҳиссадорлик жамиятига сотган маҳсулотимиздан 40 миллион сўм пул бор. Шуни жамият хўжалигимиз ҳисоб рақамига ўтказмаяпти. Ваҳоланки, жамият хужаликдан қабул қилиб олган маҳсулоти пулини узоғи билан беш кунда ҳисобимизга тўлаб бериши керак.

Муаммо ечимини кутади

А. Ғозиев хўжаликка 2000 йил март ойидан раҳбарлик қилади. Ундан иқтисодий, ижтимоий муаммолар тўпланиб қолиши сабаблари ва уларни бартараф этиш учун нималар қилаётгани хусусида сўраганимизда, у янги раис эканлигини, қолаверса минерал ўғит туширишга бориши зарурлигини, хуллас вақти йўқлигини рўкач қилди. Шу билан биргаликда у раҳбар сифатида Ҳайитхол Ҳидировага ўз мутахассислиги бўйича иш билан таъминлашга ҳеч қандай ёрдам кўрсата олмаслигини қўшиб қўйди.

Начора, шундан сўнг Ҳайитхол опа билан учрашдик. Унинг айтишига қараганда, 1997 йил августдан 1998 йил январ ойигача бекор юрган кунлари учун тўланиши лозим бўлган ҳақини ҳали-ҳануз хўжаликдан ажратишмаётганини маълум қилди.

– Биласизми, – деди суҳбатимиз сўнггида у, – инсон қадри топталган жойда ўзгариш қилиш қийин. Мен шу касбда садоқат билан ишладим. Вақтида мутахассис етишмаганлиги учун ишга чиққан эдим. Бугунга келиб, хўжалик маъмуриятидан олган «мукофотим» шу бўлди. Нима ҳам қилардик. Мен барибир бир кун келиб ҳақиқат қарор топишига ишонаман.

Ҳа, адолат дарз кетса, келишмовчиликлар бошланади, дейди халқимиз. Юқорида кўриб ўтганимиздек, хўжаликда муаммолар талайгина. Уни бартараф этиш учун эса ҳеч ким қизиқмайдиганга ўхшайди, назаримда. Хўжалик раҳбарлари ҳам ўз ташвишлари билан ўзлари овора. Халқ дарди, талаби билан ҳисоблашиш уларнинг хаёлига ҳам келмаяпти.

Умуман «Қишлиқ»ликларнинг хонадонида қачон табиий газ ёнади? Ижтимоий муаммолар қачон барҳам топади? Нега пудратчи ўз меҳнатидан манфаатдор эмас? Санайверсак, жумбоқлар кўп.

Нима ҳам дердик. Фақат хўжалик мутасаддиларига бир нарсани уқтиришни лозим топдик. Ҳаётнинг маъноси-мукаммал яшамоқдир. Хўжаликнинг ёшу қари ҳар бир аъзоси ҳам яхши ишлаб, фаровон ҳаёт кечиришни жуда-жуда истайди. Шу сабабли раҳбарлар энг аввало ўз аъзолари турмушини яхшилашлари керак. Ана шундан кейингина халқ улкан бунёдкорлик, яратувчилик ишларига камарбаста бўлаверади. «Бор отангга, бор онангга» қабилида иш юритиш халқ ўртасида фақат норозиликни оширади, холос. Нима бўлганда ҳам бир жумбоқни жойида ҳал қилган кам бўлмайди. Буни хўжалик раҳбарлари унутмасликлари лозим.

Комил САХАТОВ,
«Адолат»нинг ўз мухбири.

ЕТТИ ИҚЛИМ САДОСИ

ПИНОЧЕТНИНГ СОҒЛИГИ ЖОЙИДА

• Чилининг собиқ ҳукмдори Пиночет медицина кўригидан ўтказилди. Лекин унинг натижаси ўз халқи бошига кўп оғир кунларни солган бу шахс учун қувонарли бўлиб чиқмади. Уни қариликнинг ақл заифлашув аломатлари безовта қилаётганлиги маълум бўлди. Лекин суд олдида жавоб бериш учун етарли даражада соғлом деб топилди. Медицина кўригини ўтказган врачлардан бирининг таъкидлашича, Пиночет ҳаракатланиш қобилиятини бир оз йўқотган, нутқи ҳам пойма-пой, аммо хотираси жойида. Терговга дош бера олади.

Чили қонунларига кўра, ёши етмишдан ошган гумондор шахслар суд олдида жавоб берганларига қадар ақли расо деб топилиши лозим. Генерал Пиночет ҳозир 85 ёшда. У Чилидаги 1973 йилги давлат тўнтаришидан сўнг давлат тепасига ҳарбий хунта келгач, ушбу тузумга қарши бўлган етмиш нафар кишини ўлдирганликда айбланмоқда.

САЛВАДОРЛИКЛАРГА ОЗИҚ-ОВҚАТ КЕРАК

• БМТ Бутунжаҳон озиқ-овқат дастури Марказий Америка бўлимининг Салвадордаги бошлиғи Кастронинг маълум қилишича, мамлакатда ўтган шанба кундаги ер қимирлашидан сўнг 15 мингга яқин кишига зудлик билан озиқ-овқат маҳсулотлари етказилиш зарур. Унинг сўзларига кўра, озиқ-овқат заҳиралари фақат ўн беш кунга етади. Бироқ ёрдам кўрсатувчи отрядларнинг айрим тоғли ҳудудларга етиб бориши ва у ердаги аҳоли эҳтиёжларини тўғри баҳолай олишлари қийин бўлмоқда. 20 мингга яқин киши эса, давом этаётган зилзилалар оқибатида чўкишлар содир бўлиши мумкин бўлган ҳудудлардан эвакуация қилинганлар. Шу кунгача зилзила оқибатида 650 киши халок бўлганлиги маълум. Юзлаб кишилар эса ҳамон бедарак йўқолганлар рўйхатида турибди.

ФОРС КЎРФАЗИДАГИ УРУШГА 10 ЙИЛ ТЎЛДИ

• Бундан 10 йил муқаддам иттифоқчилар Ироқнинг Қувайтни босиб олган қўшинларига қарши оммавий ҳаво ҳужумини бошлашган эди. Шу муносабат билан Ироқда президент Саддам Ҳусайн телевидение орқали ўз халқига мурожаат билан чиқди. Тез орада эса, маҳаллий вақт билан ярим тундан сўнг мингга яқин намойишчилар Бағдодда кўрфазда уруш тамом бўлгач ҳам бекор қилинмаётган халқаро жазо чораларига қарши норозилик намойишини ўтказдилар. Бир пайтлар америкаликлар томонидан бошқарилган коалицияга қўшилган Миср ва Сурия каби араб мамлакатларининг 1991 йилда билдирган бирдамлиги бутқул унутилди. Жазо чоралари иш бермай қўйди. Ғарбнинг нефт компаниялари Ироқ билан ҳамкорликни бошлашни сабрсизлик билан кутмоқдалар.

НОЗИМ ҲИКМАТГА ТУРКИЯ ФУҚАРОЛИГИ ҚАЙТАРИЛАДИ

• Буюк турк шоири, ҳозирги турк адабиётининг асосчиси Нозим Ҳикмат 2002 йилда 100 ёшга тўлади. Турк халқи учун ушбу қутлуғ санада унга Туркия фуқаролиги қайтарилади. Туркиянинг Маданият ишлари бўйича вазири Истемихон Талай ўтган сешанба куни бу ҳақда маълум қилди.

— Буюк шоиримиз яна мамлакатимиз фуқароси бўлади. Кўпчилик ҳамюртларимиз шуни хоҳлашмоқда, — деди у.

Уша пайтда Туркияда тақиқланган коммунистик партияга 19 ёшидан аъзо бўлиб кирган Нозим Ҳикмат 17 йил умрини қамоқда ўтказди. Туркия ҳукумати фақат 1950 йилда келибгина жаҳон афкор оммасининг тазйиқи остида уни озод этишга мажбур бўлди. Шундан сўнг уни Совет Иттифоқига эмиграция қилди.

«Туркистон-пресс».

ЖОРЖ БУШ ҚАНДАЙ ОДАМ?

Эртага у АҚШ Сенати (Капитолия) ёнидаги мармар тошлар тўшалган баланд супада қасамёд олади ва АҚШнинг расман Президенти ҳисобланади

АҚШда чиқадиган «Тайм» журнали мамлакатнинг янги Президенти Жорж Бушни 2000 йилнинг энг машҳур кишиси, деб атади.

Журнал ношири Уолтер Исааксоннинг айтишича, таҳририят ходимлари президентлик сайлови давом этаётган пайтда унинг ғолибини ана шундай «унвон» билан тақдирлашга қарор қилган. «Негаки, бу сайловда ютиб чиққан одам нафақат президент, балки кўпчиликнинг хотирасидан узоқ вақт ўчмайдиган шов-шувли тортишувнинг ғолиби сифатида ҳам тарихда қолади», деди жумладан у.

Янги Президент Жорж Буш ва унинг сиёсий қарашлари тўғрисида бугун турли-туман фикрлар айтиляпти. Кузатувчилар, айниқса, Ғарбнинг «эшикдан қувса, тешикдан келадиган» журналистлари Президентнинг шахсий ҳаётини синчиклаб ўрганишни аллақачон бошлаб юборган.

АҚШдаги маҳаллий газеталарнинг ёзишича, 54 ёшни уриб қўйган Ж. Буш эрталаблари суюкли рафиқаси Лаурага кофе тайёрлаб беришни хуш кўради. Шунингдек, унинг жониворларга меҳри баланд. У эрталаб Спотти номли ити билан Эрни ва Индиа лақабли мушукларини овқатлантиришни ҳам канда қилмайди. АҚШ президентлари ва уларнинг оилаларини қўриқлайдиган махфий хизмат томонидан Ж. Бушга берилган лақаб ҳам қизиқ. Тамблер, ўзбекчасига ўгирганда, бу «акробат» ёки «йиқилмас» деган маънони англатади. Билл Клинтонни эса улар «Бургут» деб аташган. Ж. Бушнинг рафиқаси Лаура Бушни эса махфий хизмат вакиллари оддийгина қилиб «Ўқитувчи» дейишади. Бу Лаура Бушнинг илгари ўқитувчи бўлганига ишора.

Умуман, янги биринчи леди ҳам Ж. Буш каби ўзига хос зийнат эгаси. Энди у эгизак қизларга 18 ёшли Барбара ва Женни билан бирга Президент оиласининг вакили бўлишдек юкни матонат билан кўтариб юрмоғи лозим бўлади. Би-Би-Си ахборот хизматининг ёзишича, Буш хоним Хиллари Клинтондан анча фарқли бўлиши аниқ.

Унинг Хиллари каби сиёсий масалаларга аралашиш ёки сиёсий фигура бўлишга даъво қилиши ҳам эҳтимолдан йироқ.

«Мен Президентнинг маслаҳатчиси эмас, балки турмуш ўртоғиман. Шу боисдан, унга сиёсий маслаҳат бермайман. Лекин у билан сиёсий масалалар ва шахслар ҳақида суҳбат қуришимиз табиий», деди Л. Буш Би-Би-Сига берган интервьюсида. Айни камтарликка қарамай Буш хоним турмуш ўртоғига таъсир ўтказа олишини ҳаётда кўп бор исботлаган.

Янги Президентнинг овчиликка ишқибозлиги америкаликларга яхши маълум. Айниқса каптар овига. Унинг овчилигиям қизиқ воқеаларга тўла. Масалан, 1994 йили у каптар ўрнига Қизил китобга киритилган бир қушни отиб қўйиб, катта жарима тўлаган. Яна бир қизиқ гап шуки, Ж. Бушнинг энг яхши кўрган китоби ҳам Лерри Гор қаламига мансуб «Ёлғиз каптар» асаридир.

Голф ва теннисни хуш кўрувчи Б. Клинтондан фарқли ўлароқ, Жорж Буш бейсбол ва марафонга иштиёқманд. У ёшлигида бейсболга фақат спорт машғулоти сифатида қараган. Кейинчалик эса бейсбол ҳам унинг учун бизнесга айланди. У анча йиллар «Техас рейнжерес» бейсбол клубига эгалик қилган.

Айрим кузатувчилар Жорж Бушни катта бизнесмен, лекин сиёсат билан етарлича шуғулланмаган, деган фикрни ҳам билдиришганди. Лекин янги Президент дастлабки қарорлари биланоқ ўзининг туппа-тузук сиёсатчи эканини намойиш қилди. У Колин Пуэлни Давлат котиби, Кондолиза Рейсни эса хавфсизлик масалалари бўйича маслаҳатчиси қилиб олди. Уларнинг икковида ҳам африкаликлар қони бор. Бу билан Жорж Буш сайловда асосан Альберт-Горни қўллаб-қувватлаган қора танли америкаликнинг кўнглини олди.

Оқ уйга президентликка номзод қўйилганидан сўнг кичик Жорж Буш маъмуриятга янги вазирларни ҳамда унинг сиёсатчиларини йиғиб бўлди. Энди Буш 20 январда қасамёд олишга тайёр ва расман АҚШнинг президенти ҳисобланади. Буш давлат ташқи сиёсатида мутахассис бўлмаса ҳам унинг отаси ва ҳукуматдаги яқин кишилари Бушга ташқи сиёсатни олиб боришда ёрдамлашиши аниқ.

Олти йиллик Техас штати губернаторлик лавозимидан бўшаганидан сўнг Буш Американинг ички ва ташқи сиёсатини шакллантира бошлайди. Аммо республика Бушнинг сиёсати Демократ Билл Клинтондан тамом фарқланади дегани эмас. Сабаби, америкаликлар ўзлари таъкидлаганидек, республикачилар ва демократларнинг сиёсатга бўлган муносабати кўп томонлама ўхшаш. Ички сиёсатда Жорж Буш таълим, иқтисодиёт, қуролланиш, экология, бир жинсли никоҳ, умумий соғлиқ тизими каби соҳа ва масалаларда ислоҳотлар ўтказмоқчи. Масалан, Буш иқтисодиёт соҳасида 10 йил давомида 1,3 триллон АҚШ доллари миқдорида солиқни қисқартиришни таклиф қилди.

Ташқи сиёсатда Бушнинг аниқ режалари йўқ. Сайловларда Жорж Буш айтганидек, АҚШ миллат манфаатлари билан шуғулланиши ва жаҳон бўйлаб давлатлар сиёсатига аралашмаслиги лозим.

Ж. Бушнинг бундай ички сиёсатга берган урғуси чет эл ҳукумат раҳбарларини ўйлантирди. Аммо улар АҚШ президентини қўллаб-қувватлашини таъкидладилар.

Масалан, «The Korean Herald» газетаси хабарига кўра, Жанубий Корея ҳукумати Сеул ва Вашингтон ўртасида мустаҳкам дўстона алоқалар ўрнатишга ишонч билдирди. АҚШ Шимолий Кореяга бўлган сиёсатида Жанубий Кореяни қўллашини таъкидлади. Айрим кореялик сиёсатчиларнинг айтишича, Буш ҳукумати Клинтон ҳукуматига қараганда коммунистик Шарқий Кореяга нисбатан қаттиққўл сиёсат олиб боради ва Бушнинг ҳарбий кучга асосланган дипломатияси Корея ярим оролида тинчлик ўрнатиш жараёнини сусайтириши мумкин. Буш Шарқий Кореяда ракета ва қурол ишлаб чиқариш жараёнини тўхтатишни талаб қилиши кутилмоқда. Ўтган йили октябрь ойидаги президентлик дебатида Буш «Биз тинчликни ва минтақавий барқарорликни ўрнатиш учун ҳарбий кучларимизни Корея ярим оролида сақлашимиз лозим» деди.

Америка сайловларидан олдин Пхеньян АҚШ билан муносабатларни яхшиламоқчи бўлганди. АҚШ давлат котиби Мадлен Олбрайтнинг октябрь ойидаги Шарқий Кореяга ташрифи шимолий-шарқий Осиё минтақасида ва Корея ярим оролида тинчликни сақлашга имконият яратди.

Хитой, Россия ва бошқа ғарбий давлатларнинг норозилигига қарамай, Буш бошчилигидаги республикачилар кореяда АҚШнинг миллий ракета ҳимоя дастурини бошлашга аҳд қилди. Февралда АҚШга ташрифни режалаштирган Япония бош вазири Йоширо Мори АҚШнинг Японияга нисбатан дипломатик жараёнида кескин ўзгаришлар бўлмаслигини айтди. Республикачилар Япониядан иқтисодиёт соҳасида яқинроқ иттифоқ тузиши кутилмоқда. «Йосмиури Шимоун» газетаси хабарига кўра, Американинг Хитой ва Шимолий Кореяга бўлган қаттиққўллиги Японияннинг икки давлатга бўлган муносабатини ўзгартириши мумкин.

Ўрта Шарқда Буш Исроилни қўллаб-қувватлашини айтди. Аммо Буш Америка Исроил ва Фаластин музокараларини олиб бориши керак эмаслигини, балки араб давлатларидан минтақада тинчлик ўрнатишда ёрдам сўрашни лозим топди.

Югославияда Буш Европа давлатлари тинчликни ўрнатиши ва Болқон минтақасидан АҚШ қўшинларини олиб чиқиш зарурлигини таъкидлади.

БУЮРГАННИКИ ЭКАН-ДА!..

Яқинда президентлик муддати якунланадиган Билл Клинтонга АҚШ маҳфий хизмати томонидан янги лимузин хизмат машинаси сифатида берилган эди.

Б. Клинтон ушбу ҳашаматли лимузин АҚШ президенти автопаркидаги энг янги русумдаги машина эканлигини айтиб, «мен бундан ҳали 20 январгача фойдаланишим мумкин», — дея таъкидлаганди. Хабарларга қараганда, АҚШнинг янги сайланган Президенти Жорж Буш қасамёд қабул қилиш куни айнан ана шу лимузин—«Кадиллак 2001» машинасидан фойдаланади. Қасамёд эса 20 январь куни АҚШ Сенати (Капитолия) ёнидаги мармар тошлар тўшалган баланд супада мамлакат Олий Суди раиси ва бошқа қатнашчилар иштирокида амалга оширилади.

ЛЕОНИД БРЕЖНЕВНИНГ НАБИРАСИ ГУБЕРНАТОР БЎЛМОҚЧИ

Яқинда собиқ КПСС Марказий Қўмитасининг Бош котиби Леонид Ильич Брежневнинг набираси Андрей Брежнев Тула области сайлов қўмитасига губернаторликка даъвогарлигини маълум қилди.

У бобоси каби котибдир. Аммо 18 миллионлик партиянинг эмас, балки кичкинагина Умумроссия коммунистик ижтимоий-сиёсий ҳаракати раҳбаридир.

Тула губернаторлиги учун даъвогар Андрей Брежнев матбуот конференциясида таъкидлашича, унга бу лавозим учун курашни сафдошлари таклиф қилишган.

Андрей Брежнев губернаторлик лавозими учун курашда асосий рақиб деб ҳозирги губернатор Василий Страдубцевни ҳисоблайди.

ИТ ОЙЛИК ОЛАДИ

Бразилиядаги ҳайвонлар ҳуқуқлари бўйича кенгашда янги хизматчи пайдо бўлди. У бошқа ходимлар қаторида ойлик иш ҳақи олади.

Аммо шуни айтиш лозимки, бу «ходим» немис овчаркасидир. Ит кенгашнинг Бош котиби Мария Фостога ҳайвонларга нотўғри муносабатда бўлиш холларини аниқлашда ёрдам беради.

Дастлаб тўрт оёқли хизматчини ўргатувчи тренер ва ветеринар учун 800 доллар ажратилди. Келгусида Форта хоним овчарка дам оладиган вақтида фойдаланиш учун яна бир итни ишга олмоқчи.

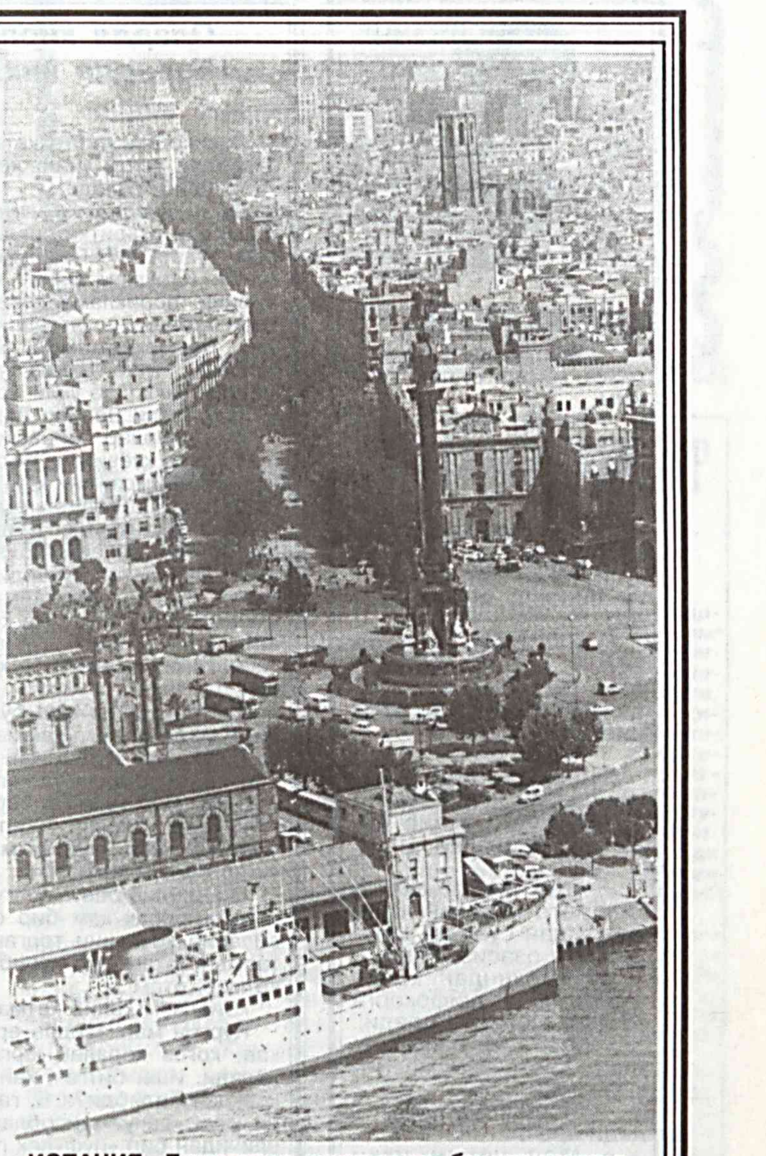

ИСПАНИЯ. Барселона шаҳридаги бандаргоҳнинг умумий кўриниши.

Газетхон илтимосига кўра

АҚШда ҲАЙДОВЧИЛИК ГУВОҲНОМАСИ ҚАНДАЙ ОЛИНАДИ?

Россиялик Н. Князьков шундай ҳикоя қилади:

– Виржиния штатида ишлаб юрганимда америкалик ҳамкасбларимиз: «Хоҳлаган автомобилни миниб кетишингиз мумкин. Ишонч қоғози керак эмас, фақат автомобиль бошқариш гувоҳномангиз АҚШники бўлиши керак», – деб қолишди.

Мен сўраб-суриштириб Вашингтон (Виржиния штатига қарайди) шаҳри ташқарисида жойлашган махсус ДАН хизмати биносини топдим. Қарасам, навбат катта: осиёликлару Лотин Америкасидан келганлар ва бошқа халқлар вакиллари бор эди. Ноилож навбатга турдим. Ўзимча, бугун гувоҳнома ололмасам керак, деб ўйловдим, қарангки 15 дақиқадан кейин дарча олдида турибман-да! «Тўлдиринг, – деди ёш негр қиз анкета узатиб, – фамилиянгиз, отингиз, яшаш жойингиз ҳамда аввал Вирзения штатидан гувоҳнома олган-олмаганлигингизни ёзинг» (АҚШда барча штатлар ўз гувоҳномасини беради).

Анкетани тўлдирдим. Қиз: «Боринг, йўл ҳаракати қоидасидан имтиҳон топширинг» деди ва борар манзилимизни аниқ кўрсатди. Ўн дақиқадан кейин парталар қўйилган хонага кирдим. Ёшгина аёл вазифалар ёзилган қоғозни тарқатди. Унда 20 та савол бор эди. Саволларга билганимча жавоб бердим. Аёл ўз трафаретини менинг жавобим устига қўйди ва 18 та саволга тўғри жавоб берганимни кўргач, «Топширдингиз, деди. Шундан кейин тиббий кўрикка бордим. У ерда фақат кўз текширилар экан.

Кўзингиз ожизроқ бўлса, шу ердаёқ сизга керакли кўзойнакни олишга ёрдам беришлари мумкин экан.

Автомобиль бошқариш синови сал кўпроқ вақтни олди. Инспектор – назоратчи олдимга келиб, дўстларча самимият билан: «Кўп ҳаяжонланманг, фақат айтганимни шошилмасдан бажарсангиз бас, деди. Мен рулдаман. Назоратчи ёнимда, бир неча квартални айланиб бошқармага келдик. «Топширдингиз, табриклайман, – деди назоратчи автомобилдан тушаётиб, – яна 30 дақиқадан кейин автомобиль ҳайдаш гувоҳномасини оласиз».

Ҳайрон бўлиб: «тиббий кўрик кўзни текшириш билан тамомми, бошқалари-чи? – дедим.

Назоратчи ҳайрон бўлиб сўради: «Сиз яна нима истайсиз? Мен ўзимни таништиришга мажбур бўлдим ва Россияда тиббий кўрикдан ўтишнинг ўзи камида бир ҳафта вақт олишини, ҳайдовчининг гувоҳномасини олувчи фуқаро аввал компьютердан ўтиши, гиёҳвандлик, руҳий-асаб хасталиклари диспансеридан маълумотнома тўплаши лозимлигини тушунтирдим.

– Балки, сиз ҳақдирсиз, – деб кулди имтиҳон олувчи, – лекин биз озод, ҳуқуқий-демократик мамлакатда яшаймиз. Бир инсон ҳуқуқини ҳимоя қиламиз, демак, биз ундан гиёҳвандлик, руҳий хасталиги ёки саломатлиги ҳақида гувоҳнома талаб қилишга ҳеч қандай ҳаққимиз йўқ. Ахир, инсоннинг шахсий ҳаётига тумшуғимизни суқиш, шифокоргина биладиган сирни ошкор қилиш – жиноят-ку...

Ниҳоят, мени стулга ўтказишди-да, «Полароид»нинг ёрқин нурида суратга олишди. Шундан кейин пластинкада микропортретим пайдо бўлди. Мана, қўлимда пластинкага расмим кавшарланган махсус ҳужжат, унда фамилиям, отим ва манзилгоҳим бор, холос. Жами 2,5 соат вақт кетибди. Қарангки, ҳамма ишлар бир жойда ҳал бўлди. Чоп-чоп йўқ. Биров мендан автомобиль курсларида ўқиганмисан, паспортинг, ҳарбий билетинг борми, қачон, қаерда туғилгансан, қайси давлат фуқаросисан, миллатинг нима деб сўрамадиям.

АҚШнинг барча штатларида эса йўл полицияси автомобилингизни тўхтатса, сиз ҳеч қачон ҳар қандай вазиятда ҳам ўз автомобилингиздан тушмайсиз, ҳаққингиз бор. ДАН ходимининг ўзи олдингизга келади, сиз фақат ўз томонингиздаги эшик ойнасини пастга туширсангиз етади. Жаримани ДАН ходими ҳеч қачон олмайди. Сиз уни почта орқали керакли ҳисоб рақамига жўнатишингиз лозим. Агар жарима суммаси катта бўлса, сиз уни фақат суд томонидан лозим топилгандагина тўлайсиз, холос.

Илҳом ШЕРМУҲАММАД тайёрлади.

Чет эл қонунчилиги тарихидан лавҳалар

ҚАДИМГИ ХИТОЙ ҚОНУНЧИЛИГИ

Қадимги Хитой манбаларида инсон тузилишига кўра Ер ва осмонга қиёсланган. Осмон думалоқлиги одамнинг бошига, ернинг тўртбурчаклиги эса танасига ўхшатилган. Инсон Еру Само тимсоли, у барча мавжудотларнинг улуғи деб тушунилган. Чунки унинг кўзлари ўткир, эшитиш сезгиси аниқ, ақли, фаросати нозик, қалби тоза.

Бироқ ҳайратомуз сифатларга эга одамзод қанча тез юрса ёхуд югурса ҳам ҳеч қачон фалокат ва балолардан қочиб қутила олмайди.

Инсонлар йўлларида учрайдиган хавф-хатарлардан фақат бирлашиш орқалигина қутуладилар. Бирлашган халққа эса доно ҳукмдор ва адолатли қонунлар керак.

Қадимги хитойликлар подшони Осмон ўғли деб тасаввур қилиб, уни ўзларига Ота ёхуд Онамиз деб қабул қилганлар. Чин салтанатида қаттиқ жазо қўллаш барқарорликнинг асоси деб тушунилган.

Милоддан аввал IV асрда Шан Ян қонунларига мувофиқ халқ бешлик ва ўнлик қисмларга ажратилган ва одамлар доимо бир бирини кузатиб юриши лозим бўлган. Агар қилинган жиноят ҳақида ким хабар топсаю яширса ўлимга маҳкум этилган, жиноятдан огоҳ этган киши тақдирланган. Қонунга кўра агар оилада икки ўғил яшаб, мулкни ўзаро қонуний тақсимлаб олмаган бўлсалар, улар давлатга икки баравар кўп солиқ тўлаганлар. Ким деҳқончилик ёки тўқувчиликдан мўл даромад олиб, давлатга белгилангандан кўп солиқ тўласа, бундай тоифа кишилар ҳар қандай тазйиқлардан озод этилган. Камбағаллар дангаса халқ деб тушунилган ва улар қулга айлантириб сотиб юборилган.

Қадимги Хитойда фақат ҳарбий хизматни ўтаган кишиларгина юқори мансабларга кўтарилган. Аксинча жуда бадавлат кишилар ҳам иззат-ҳурматдан маҳрум этилган. Қонунга мувофиқ ота ўз ўғли билан, ака-укаси билан бир том устида яшаши мумкин бўлмаган.

Қадимги Хитойда жиноятлар турига қараб беш хил жазо усули қўлланилган. Икки тоифа жиноят оғир ҳисобланган:

– қўзғолон кўтариш, порахўрлик, ўғрилик жиноятларига ўлим жазоси берилган;

– ундан кичикроқ жиноятлар – гурзи, арра ва пичоқ воситасида жазоланган. Ўртача даражали жиноятчиларнинг бурун ва бармоқ учлари кесилган;

– кейинги даражадаги жиноятлар учун тизза ва тирсак кўзларини олиб ташлаш одати расм бўлган.

– енгил жиноятлар учун эса дарра ва қамчи қўлланилган;

Чжоу подшолиги даврида ҳам жиноятга жазо усуллари беш хил бўлган. Улар: нина санчиш орқали инсон танасига маълум белгили суратни солиш, бурун кесиш, эркакликдан маҳрум этиш, оёғини кесиш ва ўлим жазоларидир.

Ҳаётдан маҳрум этиш маросимлари бозор майдонлари, очиқ далаларда омма кўз олдида бажарилган.

Қадимги Хитойда шундай жазо қўлланилганки, нина воситасида баданига расм солинганлар шаҳар дарвозаларини, бурни кесилганлар тоғ дараларини, эркакликдан маҳрум этилганлар подшоҳ харами ва сарой ичкарисини, оёғи кесилганлар боғларни, тан жазоси олмаганлар эса омборларни қўриқлашганлар. Давлатда қонун қатъий бўлган ва ҳеч ким унга қарши бора олмаган.

Шан Ян ислоҳотидан бир йил ўтгач подшонинг ўғли жиноят содир этган. Уни қандай жазолашга ҳайрон бўлишган ва унинг ўрнига оталиғи ҳамда устозига қиздирилган темир босиб жазолаган. Бироқ орадан тўрт йил ўтиб шаҳзода бу жиноятни қайта содир этган ва бу сафар шоҳ ўғлининг бурни кесиб ташланган. Милоддан аввалги V асрда тан жазолари кучайтирилган, баъзан жиноятчиларнинг қовурғаси, бош суяклари синдирилган, ҳатто айбдор гуриллаб ёниб ва қайнаб турган катта дош қозонга ташланган.

Вақтлар ўтиб жиноятга бериладиган жазолар нисбатан енгиллаштирилган.

Хан сулоласи даврида нина жазоси ўрнига айбдорнинг сочи олиниб, бўйнига темир қолип кийгизилган ва оғир қурилишларга жўнатилган. Аёллар эса шоли экишга юборилган.

Бурун ва оёқ қисми жазоси ҳам 300-500 дарра уриш жазоси билан алмаштирилган, қайта содир этилган жиноятлар кечирилмаган.

Қадимги Хитойда ҳатто ходим ўзи бошлиғига юрак ютиб сўз айтолмаган.

Бир манбада бошлиқ Ян Фу ўз ходимига шундай мурожаат қилган: Му-ню! Бошлиғинг билан баҳслашиб фожир бўлдинг ва ўз қасамёдингни буздинг. Ҳозир сен яна қасамёд қабул қилдинг, бундан кейин барча топшириқларни ўз вақтида бажаришинг керак, хўжайининг билан баҳслашганинг учун сенга тамға босиш ва минг қамчи уриш жазоси берилган эди, мен бу жазони енгиллаштираман ва сен 500 марта саваланасан ҳамда 30 хуан миқдорида жарима тўлайсан.

Му-ню бошқа итоатсизлик қилмаслик мажбуриятини ўз зиммасига олди.

Қадимги Япон меъморчилиги.

Азиз муштарий, биз сизлар билан қадимги Хитойдаги жиноят ва жазо масалаларига тўхталиб ўтдик, бироқ ўша даврларда ҳам жиноят содир этмаган кишилар давлат томонидан қўллаб-қувватланган. Балки қатъий қонунлар қўлланилгани боис ҳозирги Ғарб ва Шарқ равнақи тамал тоши бўлиб хизмат қилган ва биз қайта-қайта мурожаат қилаётган қадимги цивилизациялар яратилгандир.

Сизу биз гувоҳ бўлган ғайритабиий жазолар қўллаш усули эса кўплаб қадимги давлатлар қонунчилигига хос хусусиятлардандир.

Балким ҳайрат ва тилсимот тимсоли бўлган кўҳна Шарқни теран англаб етмоқ учун айнан қадимги қонунларни чуқур ўрганмоқ керак.

Шуни ишонч билан айта оламанки, инсоният бугунги демократик тузумга бирданига етиб келмаган.

Зеро ҳозирги қонунларимиз ҳам минг йиллар давомида инсоният томонидан қўлланиб келинган қоидалар ва тажрибалар маҳсули, сайқалланган шоҳ асарлардир.

Шоҳиста ЎЛЖАЕВА, тарих фанлари номзоди.

Бемор шифокорнинг ҳузурига кириб деди:
– Дўхтир мен олдингизга жигар билан келдим.
– Раҳмат, ундай бўлса берақолинг, мен уни совуқхонага қўя тураман, – деди врач.

* * *

Поликлиникада беморларни қабул қилаётган аёл ҳузурига ёшгина йигит кирди:
– Ечининг, – деди аёл.
– Сиз-чи, – деди ҳалиги йигит ажабланиб.

* * *

Ҳаддан ташқари семириб кетган киши шифокор ҳузурига келиб ундан нажот сўради.
Врач:
– Агар кунига саккиз километр югурсангиз уч юз кундан сўнг 35 килограммга озасиз, деди.
Уч юз кундан кейин ҳалиги киши шифокорга қўнғироқ қилди ва деди:
– Мен анча озиб кетдим. Аммо муаммо чиқиб қолди.
– Қандай муаммо, – деди врач.
– Мен уйдан икки минг километрдан ортиқ йироқдаман, аммо қайтишга пулим йўқ.

* * *

Ёши ўтиб қолган аёл шифокор ҳузуридан чиқаркан деди:
– Тиббиёт роса тез ўсаяптида, бизнинг давримизда дўхтирлар ҳузурига киришимиз билан ечининг, деб буюришарди. Энди эса тилингизни чиқаринг дейишади ва ташхис қўйишади.

* * *

Икки шифокор суҳбатлашмоқда.
– Биласанми, – деди улардан бири шогирдига, – мен бир беморни ошқозон ярасини даволаётган эдим. Кеча у ўлиб қолди. Ёриб кўришса, саратон касаллиги билан оғриган экан.
– Э, шунга ҳам куюнасанми, – деди иккинчи шериги, – мана масалан, мен бир беморни сариқ касалидан даволадим. Лекин муолажа охирига етмай ўлиб қолса бўладими. Кейин билсам у хитойлик экан.

* * *

Жиннихонада бир бемор шляпасини илиш учун михни тескарисига қоқмоқда. Уни кўрган шериги деди:
– Ҳақиқий жинни экансан. Бўлмаса нариги деворга қоқиладиган михни бунисига қоқармидинг!..

* * *

Бозорда:
– Айтингчи, товуғингизга нима бериб боққансиз?
– Нега сўраяпсиз?
– Мен ҳам озмоқчи эдим-да!

* * *

Судда:
– Ёлғон гувоҳлик берсангиз нима бўлишини биласизми?
– Ҳа, биламан. Менга «Нексия» ваъда қилишган.

* * *

Шифохонада:
– Мен ҳамма нарсани қўллаб кўрдим, лекин чекишни ташлашимга ҳеч қайсиси ёрдам бермади, – арз қилди ашаддий кашанда.
– Конфетни ҳам синаб кўрдингизми? – сўради шифокор?
– Ҳа, лекин у ёнмас экан-да!

* * *

Бир йигит ўртоқлари билан шаҳарга келиб бир аёл билан танишди ва дам олгани келди.
– Азизим, борди-ю, эшик тақиллаб қолса, нима қиласан?
– Деразани очиб, пастга сакрайман.
– Вой, нималар деяпсан, ахир биз олтинчи қаватдамиз...
– Хавотир олма, дераза тагида ўртоқларим брезент ушлаб туришади. Сакрасам, тўғри унинг устига тушаман.
Шу пайт эшик тақиллаб қолди. Йигит деразани очиб, хуштак чалди-да, пастга шўнғиди. Аёл аста бориб эшикни очса, остонада ёмғирда букиб кетган тўртта йигит турибди.
– Кечирасиз, хоним, – деди улардан бири, – дўстимизга айтиб қўйсангиз брезент ахтариб тополмадик.

Оларда кирар жоним,
Берарда чиқар жоним.
Мақол.

Оқсоқол таътилга кетса, муовинининг куни туғади... Эрталабдан почта унинг хонасига киритилади! Бошқалар ҳам «бош уриб» келади!..

Бугун қовоғи уюғанини [illegible], газеталар орасидан открытка чиқди. Ўзига! Яқин орадан қанақа байрам бўларкин? Таквимга қаради. Эртага – «Бунёдкорлар куни». [illegible]

«Ҳурматли Далиер Дармонович!
Бунёдкорлар байрами билан табриклайман. Мен берган шиферлар куёвингиз иморатига томига буюрсин! Энди қарзимни қайтарасиз, деган умид билан Жўшқин».

[illegible]

Кўнгли баттар ғаш бўлаверди. [illegible]

Гулдор қоғозни пайпаслади. [illegible]

Отанг ўлиб беҳаё бўлгур «отам»лаб безор қилганди: «Тошкентда юрсак ҳам [illegible] отам! Уй қуриб қўйсам, девдим. Биздаям қолиб кетмас, отам!»

«Биздаям қолиб кетмас, отам!» деганига ишонди!..

[illegible]

Ўшанда кимнинг совунига кир юганини дафъатан тушунмади!..

Жўшқин айвонли ошхонасини битказган куни қарзини қистади. [illegible]

[illegible]

Бир мақол ёдига тушиб, ўзига ўзи минғирлади:
– Билдим дединг тутилдинг, билмадим дединг қутулдинг! Қарз-парз олмаганман! Жўшқин-пўшқиннинг уйига бормаганман! Хат-пат ёзиб бермаган бўлсам, нимани исботлай оларди? Тошкентда қачонгача ғўдаяркан? Қишлоққа келса, кўрсатиб қўяман!..

Барибир, кўнглидаги ғашлик тарқамади. Кўз олдидан почтачи кетмасди. Пишган калладек нега беўхшов тиржайди? Демак, ўқиган!.. Ўз номи билан хўб почтачилигини қилсая...

Қўнғироқ товушидан хаёли бўлинди. Ўзини туман газетасидан деб таништирган кишининг гапи томдан тараша тушгандек бўлди:
– Туғилган кунингиз билан, Далиер Дармонович!
– Ҳали анча бор-ку?! – Энсаси қотди унинг эллик олти йилдан бери бирор марта туғилган кунини эсламаган таҳририят ходимининг айнан бугун «табриклаши» сабабини тушунмади. Ё, тағин бир балоси бормикин? Кўнглидаги шубҳа туманини тезроқ тарқатиш илинжида ўсмоқчилади. – Туғилган кунимни эслаб қопсизми? Ташаккур...
– Таҳририят «табрик»ларни чоп этишга илгарироқ тайёрлашини биласиз-ку! – Гўё оқсоқол муовини шунақа ишлардан доим бохабардек изоҳ берилди гўшакдан. Бир ҳамкасбимиз сизни табриклабди.
Далиер Дармонович ҳушёр тортиб сўради?
– Ки-им?..
– Тошкентдан Жўшқинбек! Ўзимиздан чиққан бола-да!..
– Бола эмас, бало денг! Ўзингдан чиққан балога – қайга борасан давога, деган гапни эшитгандирсиз?..
– Нима деб ёзганини биласизми?
– Йўқ!.
– Бўлмаса эшитинг...
– Керакмас, шошманг... – унинг гапи оғзида қолди.
Симдаги гап-сўзни биров эшитиб қолишидан истиҳола қилиб оқсоқол муовини ҳарчанд ҳай-ҳайламасин, таҳририят ходими қироат билан ўқирди:
– «Муҳтарам Далиер Дармонович! Туғилган кунингиз муборак бўлсин! Берган шиферларим куёвингиз иморатига буюрсин! Қарзимни тезроқ қайтаришингизга ишонаман! Пулини берсангиз ҳам розиман. Умид ва ишонч ила Жўшқин».
Илгарироқ открыткани кўрмаганида Далиер Дармонович ҳозир қай аҳволга тушишини тасаввур этиш қийин эди. Энди у ўзини қўлга олганча дағдаға қила кетди:
– Ҳозироқ йиртиб ташланг!
– Тушунмадим?..
– Қўлингиздаги қоғозни йиртинг, дедим! – Буйруқомуз оҳангда бақирди у. – Табригини пишириб есин!..
– Сабаб?
– Аҳмоқона гапларга тоқатим йўқ!
– Суратни-чи?
– Қанақа сурат?!
– Икковингиз аравага шифер ортаётиб тушган суратларингиз?..
Далиер Дармонович пешонасига урди. Шифер ортаётганларида гулдор кўйлак кийган хотин нимадир чиқиллатгандек бўлганди-ёв... Эсхонаси чиқиб кетди. Наҳот? Товушида дағалликдан асар қолмади. Жўшқин айтган ўша иборани беихтиёр такрорлади:
– Биздаям қолиб кетмас, отам!..
– Тушунмадим? – Энсаси қотгандек товуши ўзгарди таҳририят ходимининг
Оқсоқол муовинининг товуши эса ялинганнамо оҳангда чиқди:
– Суратниям бурда-бурда қили-и-нг...
Гўшакдаги товуш яна сипороқ эшитилди:
– Нима афсус?
– Бировнинг омонатини йиртиш мумкин эмас...
– Иғвонинг нимасини «омонат» дейсиз, бўтам?!
Гўшакдаги товуш эгаси на «отам», на «бўтам» деганни тушунади. Худди ўша ҳамкасби билан тил бириктириб қўйгандек қалаштирарди:
– Табригини албатта ёритишимиз учун таҳририят ҳисобига пул ҳам ўтказган...
– Қанча?
– Минг сўм!
Оқсоқол муовини катта кетди:
– Ўзим накд беш минг сўм бераман, келишдикми! Ё ўн минг...
Таҳририят ходими жон жойидан тутди:
– Пулингиз шунчалик кўп бўлса, яхшиси қарзингизни қайтариб қўя қолмайсизми, Далиер ака?
Оқсоқол муовини «портлади»:
– Қарға қарғанинг кўзини чўқимайди, дегани шу-да, а! Ҳаммангг бир гўр экансан!!
Жаҳли чиққанида ақли қочиб қайтарган жавобини ўзи англамай қолди. Гўшакни жойига «тарақ» эткизиб қўйганмиди, ёки... ишқилиб, сўнгги гапини эшитмаган бўлсин-да. Дўмбира қилиб юборса борми...
Кўнгли баттар ғаш бўлиб турганида тағин қўнғироқ жонга тега бошлади. Бу гал гўшакдан майингина товуш эшитилди:
– Туман прокуратурасидан безовта қиляпмиз!
Эти увишиб кетди. Оёғи қалтираган одамга ўша «табаррук жой» номи жуда ваҳимали эшитиларкан. Ўзини зўрға қўлга олиб, босиқлик билан сўради:
– Тинчликми?
– Сиз билан прокурор муовини гаплашмоқчи...

«Нимани гаплашади? Тағин нима гап ўзи?!». У шундай демади...
Улгурмадими ё журъат этмадими, ишқилиб, бўғзида қолаверди. «Тиқир-тиқир»дан сўнг гўшакдан бўғиқ овоз эшитилди:
– Жанозага бирга борсак, девдим...
«Ўзи жанозам чиқиб турибди-ку!..»
Бошқа одам бўлганида шундай деб бақириб юбориши аниқ эди!

Тўлқин ЭШБЕК

ТАЗАРРУ

Ҳикоя

Жаннат ва дўзах оралиғида Мункар-Накирга гап қайтаришга ожиз арвоҳдек озодлик ва маҳкумлик кўпригида турган посбоннинг жиғига тегишга қайси шерюракнинг юраги дов берарди?..
Имкон қадар мулойим жавоб қайтарди:
– Борсак бораверамиз-да...
Жамоа хўжалиги тақсимотчиси Эрназар Ўролов қазо қилганди. Унинг ҳовлиси томон яёв боришаркан, бири ўзини ноўнғай ҳис қилар, иккинчиси гўё Мункар-Накир қиёфасида эди.
«Мункар-накир» чўнтагидан открытка олиб «эгаси»га узатаркан, жўрттага почтачини айблади:
– «Прокуратура» сўзига кўзи тушибоқ бизга олиб келибди. Ўзи сизга юборилган экан. Манзилига бермайдими, ҳовлиқма!..
Икки идора раҳбарларининг муовинлари бир-бирига анграйиб қолдилар. Бирининг юзида «ҳолинг қалай?» деган савол аломати акс этса, иккинчиси унга «...иши тушганлар шунақа ҳовлиқиб қолишидан ва таҳликада юришидан қанчалик лаззатланишингни ким билмайди? Илоҳим, сенга душманимниям иши тушмасин!» дегиси келарди.
Аммо, бундай дейишга ожиз эди...
Одамзод ожиз яралгани учун ҳам умрбод дилидагини тилига чиқара олмай, ичига ютиб яшайди. Унча-мунчага оғиз очирмайдиган оқсоқол муовини ҳам зўрдан зўр чиққан жойда миқ эта олмайди-ку...
Бир ҳисобда шу ҳам тузукдир?
Ҳамма жўшиб гапираверса, дилида борини тилига чиқараверса, дунё қай йўсинда айланарди? Ўзидан тортиб ...гача қилмишлари ошкор бўлаверса, ҳаёт тамомила бошқача бўлмасмиди?..
Ёшлигида унинг орзулари кўп эди. «Ёшлар» ташкилотида ишлаган кезлари: «Иллатларга қарши муросасиз курашаверамиз!» деб ҳарчанд ёзғирмасин, ҳеч нарса ўзгармаётгани сабабини тушунмасди.
Муроса қилганди, косаси оқарадиган бўлди!..
Китобий ҳақиқат билан ҳаёт ҳақиқати нечоғли фарқ қилишини ўзича тушунди! Сўнг, шунга яраша йўл тутадиган бўлди...
«Чиқим қилсанг, чўнтагингга кирим бўлади» деган ақидага амал қилди. Чиндан ҳам «чиқим»сиз шу мансабини эгаллай олармиди! Энди ўша чиқим ҳиссасини минг бора чиқармагунча кўнгли тинчирмиди!..
Ошиғи олчи бўлиб юрган кезда ҳаёт ўзгариб қолди. Жўшқиндан каттароқлари ўтган даврни «турғунлик» деб хўб қораладилар...
Одамлар жуда ақлли бўлаверса, не ҳодисотлар рўй берар-кин?
Ҳамма ўз ҳақ-ҳуқуқини билса нима бўлади?
Унча-мунча ақли дониш ҳам жўяли жавоб бера олмас-ов бунақа саволларга... Бўлмаса, довруғи достон Далиер Дармоновичдек оқсоқол муовинини бир тирранча шунчалик абгор қилармиди?!
Не-не казо-казолар ҳолига вой бўлаётгани ойнаи жаҳонда ошкор этилаяпти-я. Эҳ, бу журналистларнинг куни туғса ёмон бўларкан...
Прокурор муовини узатган нарсани олаётганида негадир қўли қалтиради. Ортига нималар ёзилганини билмаганида бошқа гап эди!.. Ўйлаганидек, ўша гаплар... Қонун ҳимоячиларининг албатта ўқишини ҳисобга олгандек, ўзича жа-а боплабди:
«Қадрли Далиер Дармонович!
Яқинлашиб келаётган айём муборак бўлсин! Шиферларим куёвингизнинг томида ашёвий далилдек турсин! «Таъмагирлик» деган моддани билиб қўйишингизга тилакдошман!
Эҳтиром ила Жўшқин».
Оқсоқол муовинининг бўғзидан шундай гап отилиб чиқди:
– Аблаҳликнинг чегараси бормикин?
Прокурор муовинининг жавоби эса ундан ҳам ошиб тушди:
– Ўша эгасини топдими, дегандек ўқрайиб қўйиши ортиқча бўлди.
«Қўйнига тош солиб юрмаса шунақа дермиди?! – Ўзича хулоса чиқарди Далиер Дармонович дармони қуриб. – Эҳтиёт чораси зарур!..»
Муюлишда бир тўп одамга қўшилиб қолмаганларида «ҳангома» қай тарзда давом этишини худо биларди...
Жаноза ўқишдан бурун салласидек оппоқ соқолли мулла маййит бошида тик турганча саф тортган халойиққа юзланди:
– Марҳумнинг кимда қарзи қолган ё кимки ундан қарздор бўлса ўғли Эрматга айтсин. У отасининг қарзини бўйнига олиб, фарзандлик бурчини адо этади!..
Ҳар қанча олди-бердиси бўлмасин, у пайт марҳум руҳини қайси нодон безовта қиларди?.. Не ҳолки, Далиер Дармонович орқароқда кимнингдир пичирлаганини эшитиб қолди:
– Эрназар эмас – Ерназар эди! Бировларнинг ерига назар солиб тўймасди, – деди қандайдир таниш товуш. – Ерни ўзим тақсимлайман, деб пулимни олди-ю, уй-жой бермасдан кетди. Гувоҳларим бор! Эрмат отасининг қарзини қайтармаса, худойиси куни шарманда қиламан!..
Ёнидагилар инсофга чақирмаганида, марҳумнинг шаънига тағин нималар деб алжирашини худо биларди...
Далиер Дармоновичнинг ҳуши бошидан учди. Қабристондан қай алфозда қайтганини билмайди. Уйига кела солиб, кўрпачага чўзилди. Ёнбошлаган кўйи кўзи илинди. Кўрганлари тушга айланаверди...
...Ўша халойиқ, ўша чеҳралар. Эрназар тобутда тик турибди!.. Олган пораларини шоша-пиша эгаларига қайтараётганмиш. Ҳадеб бир гапни эшиттириб айтармиш: «...ў, у дунёнинг азоблари ёмон экан...».
Ўғли беаёв ёқасига ёпишармиш. Бўзлаб-бўзлаб таъна қилармиш: «Менга, синглимга, укаларимга ҳаром луқма егизган эдингизми?».
Бир маҳал Эрназар кафанни йўл-йўлакай ечиб улоқтирганча ўғлини қувлабди. Чанг-тўзонда ота-боланинг қоралари кўринмай кетди. Шунда Далиер Дармонович... тобутга қулаб тушибди. Ростакам ўлиб ётса-да, ҳамма гапни эшитармиш...
Жаноза ўқишга саф тортган халойиқ олдига ўғли Дамир билан куёви Комилжон ҳам чиқибди. Мулла ўша гапни айтгани ҳамоно шахт олдинга чиққан журналист Жўшқин газета билан суратни халойиққа кўз-кўз қилганча нутқ сўзлаётганмиш?!
Маййит сифатида ётса-да, аста қулоқларини бекитибди...
Тобут тирқишидан кимдир пичирлабди: «ҳақиқий жазони ҳали чин дунёда кўрасан, Далиер!..».
Кутилмаганда халойиқ қўзғолибди.
Тўс-тўполон бошланиб, ўғлини биров итариб юборибди. Бечора Дамир тобут четига ўтириб қолибди. Отасига нажот ва нафрат билан қараганча ҳўнграб юборибди. Нуқул Эрматнинг гапини такрорлармиш: «фарзандларингизга ҳаром луқма егизишдан қўрқмадингизми?!».
Мулла жаҳл отига минганча Дамирнинг бошига ҳассаси билан уриб: «Отанг боласи бўлма, одам боласи бўл!» дермиш...
Далиер бирор кори-ҳол юз бермасидан тезроқ қабрга киргиси келиб, яратганнинг ўзига илтижо қилибди. Ер қаъридан мангу паноҳ топишни истармиш...
Шунда ҳамма ғойиб бўлибди... Кимсасиз кўчада ўғли ва куёви замбилдек тобутни зўрға кўтариб кета бошлабди. Катта йўл бўйидаги куёвининг иморати соясида нафас ростлаш учун тўхтабдилар. Қараса, Жўшқин томга чиқиб олганмиш... Қўлида улкан открыткадек плакат?! Далиер Дармонович тобутда чўзилиб ётганча кўз қирини ташлабди. Ўша гап: «Далиер Дармонович олган шиферлар...». Охиригача ўқишга улгурмабди. Журналистнинг хотини фотоаппаратини тўғрилаётганини кўриб, кўзларини чирт юмибди.
Худди шу пайт туйқусдан устига шиферлар қулаб кетди...
– Воҳ-ҳов-в-уй-ув!..
Ўзининг даҳшатли қичқириғидан чўчиб, кўзларини катта-катта очди. Ён-верига олазарак қаради.
Айвонда нимадир тикиб ўтирган хотини сапчиб тушди. Кўксига туф-туфлаганча югуриб келди-да, пешонасига кафтини босиб, сўради:
– Тинчликми, отаси? Вой ўлай, мунча терлаб кетдингиз?
Далиер Дармонович хотинининг қўлини оҳиста қайтарди. Ўзини ўнглаб ўтираркан, ҳириллаб сўради:
– Уйда қанча пул бор?
Жавоб бериш ўрнига уй бекаси қайтариб савол берди:
– Худойи қиламизми?
– Сендан пулни сўраяпман! – Дағдаға қилди у. – Нечта шиферга етади?
Ҳеч нарсани тушунмаган хотини сайисхонада тахланиб турган шиферлар томон ишора қилди:
– Бор пулга шифер олиб қўйдингиз-ку! Шундоқ қилсам, пулим қадри «ўлмайди» дегандингиз. Яна пул топдингизми, а? Тағин шифер оламизми! Жа-а зўр мақол айтгандингиз: пул бўлди – кул бўлди!
Хонадон соҳиби тутақиб кетди:
– Шунақа гапларинг бошимга етмаса гўрга эди!
Хотини қум оқарди. Рўмолининг учини тишлаган кўйи секин сўради:
– Вой ўлай, бу нима деганингиз?
Изоҳ беришни ортиқча деб билган эр қўл силтади. Сўнг, ўзини шунча қийнаган масаланинг ечимини ҳал этди:
– Ўғлингга айт, Жўшқиннинг шиферларини олиб берсин!
– Қайси Жўшқин? – Пешонаси тиришиб сўради хотини.
– Қайсим қайсарнинг ўғли бор-ку! – Исмини тилга олишни ҳам истамади. – Қайсарликда отасини йўлда қолдирар-кан, баччағар. Кеп-кеп, ўша мухбир – тош отардан ...олибман-а?
– Ундан шифер олувдингизми?
– Ҳа!..
– Қачон?
– Бултур.
– Қанча?
– Йигирматадан зиёдроқ эди-ёв, шекилли...
– Нега айнан ўша аҳмоқдан?..
– Нима ишинг бор?!
Аёли пешонаси тириштириб, чайналди:
– Сизни ўйлаб...
Кўзлари мўлтираб турган ожизасига ётиғи билан тушунтирди:
– Ўзи бермаганидан кейин олдим! Бунақа нарсалар берилмайди, олинади!..
Мужмалдек туюлса-да, асли жуда тагдор гап маъносини содда хотин қаёқдан тушунарди? Елка қисиб қўя қолди. Эрим алаҳсираяпти, деб ўйлади, шекилли, тағин пешонасига қўл чўзди. Ҳеч нарса англай олмагач, шиферларга, бир унга қараб сўради:
– Нечтасини берайлик?
Оқсоқол муовини бўшашган кўйи ўйламай-нетмай қўл силкиди:
– Ҳаммасини!
Хотини кўзларини аланг-жаланг қилди:
– Ҳаммасини, дейсизми? Элликтани-я!..
– Ҳа, Ўша номарднинг кўзи бир тўйсин! – Худди аёли айбдордек унга қўл силтади. – Ўғлингни чақир, ҳозироқ аравага ортсин!..
Ҳикоя туга...мади.
Оқсоқол муовини Жўшқиндан қутилганига енгил тортиб ўтирса, хотини енги билан кўз ёшларини арта бошлади.
– Ҳм, мол аччиғи – жон аччиғими бу? – Ўзича таъна қилди эри дўрдиқ лабини чўччайтириб. – Ўлмасам топарман...
У боғдан келса, хотини тоғдан келди:
– Шу билан қутулган бўлсак гўргайди...
– Тағин нима гап? – Тутақиб кетди Далиер Дармонович кўксини чангаллаб. – Сенгаям открытка юборибдими?!
– Открытка?! – Тамомила энсаси қотди аёлнинг. – Шу пайтда открыткага бало борми?
– Бўлмаса, нима?!
– Илтимос, ўзингизни босиб олинг, отаси...
– Хўп, ана, босдим... – Давангирдек эркак худди саҳнада роль ижро этаётгандек тумшуғини осмонга қаратганча чуқур-чуқур нафас олди. – Хўш?
Аёли минг мулойим гапирмасин, заҳру зарбаси филни йиқитар даражада бўлди:
– Ишқилиб, уйимизни тополмай қолмасак, дейман...
– Нимага?!
– Аёллар шунақа дейди: шўро даври ўтди, порахўрликнинг куни битди, эринг таъмагирлик қилиб олганларини қайтиб берсин...
– Ў-ў, нималар деб алжираяпсан?! – Тепа сочи тик бўлди Далиер Дармоновичнинг. – Кимдан нима олибман? Ҳе...
Заифаси заифона қалтираган кўйи минғирлади:
– Эшим қассобнинг хотини кўчада жаврадди...
– Нима дейди?!
– Дўкон қураман, деб ер сўраганида эридан ...олганмидингиз?
– Падар лаънати шуниям гапирибдими?.. Бор гап шуми?
– Мардонқул буванинг неварасини хизматдан қолишига ёрдам бераман, деб ...олганингиз ростми?
– Об-бо... – У тағин ролга киргандек тиззаларига урди. – Яна?..
– Мачитни таъмир қиламан, деган кишига рухсат бериш учун ...олибмидингиз?
– Олмаганман, ўзи берган! Хўш, яна?..
– Қўрғон кўчасини асфальт қилдириш учун йиғилган пул сизда, деган гап ростми?..
– Ҳа, Бўлдими?..
Давомини эшитмади. Ожиз одам ожизаси кўз олдида шилқ этиб йиқилди. Ҳуши аллақачон бошидан учганди...
Ўша гаплар гўё тушга айланаётганди...
...Қассобнинг хотини шўрлик заифасини юлиб-юмдалармиш...
Қайнотаси қуриб берган ҳашаматли уй томида ўтирганча куёви негадир ёвқараш қилармиш...
Асфальт тошлари палахса-палахса кўчган кўчада боши эгилган ўғли арава судрармиш. Унга ортилган шифер устида Жўшқин жўшиб-жўшиб сўзлаётганмиш. Ёнида хотини тинмай суратга олармиш...

МУНАЖЖИМЛАР ТАЪБИРИ

(22 январдан – 28 январгача)

ҚЎЙ (21 март – 20 апрель)
Барча ишларни тез ва сифатли бажарасиз. Улар ҳал этилишидан қатъий назар кредиторлар билан ҳисоб-китоб қилишни унутманг.

СИГИР (21 апрель – 21 май)
Муваффақиятга эришиш учун вақтинча одатдаги турмуш тарзингиздан воз кечиш, ҳамкасбларингиз ҳамда бажараётган ишингизга янгича муносабатда бўлишингизга тўғри келади. Саъй-ҳаракатларингиз раҳбарлар томонидан қўллаб-қувватланади.

ЭГИЗАКЛАР (22 май – 21 июнь)
Аввалги йилдан мерос бўлиб қолган молиявий масалаларни ҳал этмасангиз моддий ютуқларга эришишингиз амримаҳол. Ушбу ҳафтада кайфиятингиз ёмонлашади. Аммо тушкунликка тушмасликни маслаҳат берамиз.

ҚИСҚИЧБАҚА (22 июнь – 23 июль)
Молиявий ютуқларга эришишингиз ишқ бобидаги вазиятга боғлиқ. Тижоратчи шерикларингиз унча осон бўлмаган вазифаларни бажаришингизни талаб қилиши мумкин. Эҳтиросга берилмасангиз аҳволни осонгина ўнглаб оласиз.

АРСЛОН (24 июль – 23 август)
Қувонч келтирувчи тадбирлар, байрамларни вақтинча унутиб, ишга жиддий киришинг. Бўшашманг, акс ҳолда муаммолар сизни енгиб қўйиши мумкин. Агар бошлиқ бўлиб ишлаётган бўлсангиз жамоага раҳбарлик қилиш нечоғли қийин эканлигини илк бор ҳис этасиз.

БАШОҚ (24 август – 23 сентябрь)
Иш жойингизда ва турмушда ўзингизни оддийроқ тутишга ҳаракат қилинг. Шунда теварак-атрофингиздаги одамлар сиз томонга талпинади. Эски қадрдонларингизга сим қоқиб, кеча ташкил этишни тавсия этасиз. Шу кунги мулоқот катта таассурот қолдириб, маънавий озуқа беради.

ТАРОЗИ (24 сентябрь – 23 октябрь)
Зиммангизга олган молиявий мажбуриятларни тезроқ бажарганингиз маъқул. Ишхонангиздаги қарзлар бўйича муаммоларнинг юзага келиши руҳингизни тушуриб юборади. Ўзингизни қўлга олинг.

ЧАЁН (24 октябрь – 22 ноябрь)
Асосий эътиборни кўзланган мақсадга қаратасиз. Эҳтимол шу дамларда кимдир сиздан ёрдам сўрар. Аммо ишдан бир дақиқа ҳам бўш вақт топа олмаслигингиз руҳингизга ўз таъсирини кўрсатади.

ЁЙ (23 ноябрь – 21 декабрь)
Янги йил таътиларидан сўнг аста-секин иш суръатини ошириб борасиз. 2001 йилнинг бошланиши бир йўла қувончу ва ташвиш келтиради. Биринчидан, қўшимча даромад ишлаб олиш имкониятига эга бўласиз. Иккинчидан, раҳбарларингиз икки томонлама ўйинда иштирок этаётганингизни пайқаб қолиб, «мурувватни бураш»га тушадилар.

ТОҒ ЭЧКИСИ (22 декабрь – 20 январь)
Ушбу ҳафтада ажойиб ғоялар ва таклифлар билан чиқасиз. Куч-қувватингиз ҳар қандай ишни дўндиришга етарли. Ишга астойдил киришишингиз ҳамкасбларингизнинг ғашини келтириши мумкин. Ғийбатларга берилмай, қийинчиликларни ҳазил-мутойиба билан енгишга ҳаракат қилинг.

ҚОВҒА (21 январь – 19 февраль)
Ўтган йили юзага келган маблағ билан боғлиқ муаммодан халос бўлсангиз иш кунларингиз енгил ва текис ўтади. Шу боис кўзлаган режаларингизни бажаришга тезроқ киришинг. Вақт кутиб турмайди. Қимматбаҳо буюмларни харид қилмасликни маслаҳат берамиз. Даромад ва харажатларингизни ҳисоб-китоб қилиб, чамалаб олганингиз маъқул.

БАЛИҚ (20 февраль – 20 март)
Келгуси ҳафтада сизга бевосита раҳбарлик қилаётган инсон билан муносабатда кутилмаган муаммолар келиб чиқиши мумкин. Дўстларингизнинг маслаҳатига қулоқ тутинг. Пайдо бўлган вазият меҳнат унумдорлигига таъсир кўрсатади. Аммо ҳадемай ҳаммаси яна изга тушади.

ЎТГАНЛАРНИНГ ОХИРАТИ ОБОД БЎЛСИН!

Қува туман Матлубот савдо акциядорлик бирлашмаси бирлашма бошқаруви раиси, Олий Мажлис депутати Миродил Ҳайдаровга отаси
Маҳаматжон Ҳожи ота ҲАЙДАРОВнинг
вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

Бош муҳаррир: Тўхтамурод ТОШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Т. О. ДАМИНОВ, А. Ғ. ҒУЛОММАҲМУДОВ, А. ЖЎРАБОЕВ, Р. З. АҲМАДАЛИЕВ, Р. Р. ҲАЙДАРОВ, К.РИХСИЕВ, Д. К. ҚИРҒИЗБОЕВ, Р. М. АЗИМОВ, Т. И. ЭРГАШЕВ, А. МАМАЖОНОВ, Ў.Ф. ЖЎРАЕВ, Н. НУРМАТОВ.

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона – 133-41-89.
Ижтимоий адолат ва ҳуқуқ бўлими–136-55-96.
Хатлар ва шикоятлар бўлими – 136-55-64.
Навбатчи – Саъдиддин САЙДИСЛОМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасидан 140 рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма Г– 2036, ҳажми–2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А–2. Газета IBM компьютерида терилди.

Мақолада келтирилган факт ва рақамлар учун фақат муаллифлар жавоб берадилар. Қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

«Шарқ» нашриёт - матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32.